

Arbeidsprogrammet for EU- og EØS-saker 2024-2025

Utenriksministerens forord

30-årsjubileet for EØS-avtalen i 2024 gir en god anledning til å reflektere på hvordan vi best kan sikre norske interesser i EU i en ny global og sikkerhetspolitisk kontekst. Russlands aggresjonskrig mot Ukraina har grunnleggende og varig endret det europeiske sikkerhetsbildet.

EU-samarbeidet har utviklet seg raskt de siste årene i møtet med denne utfordringen, og også – med andre store kriser og utfordringer som klimakrise og pandemien. Det pågår store omstillingsprosesser som det grønne skiftet og digitaliseringen. Koronapandemien fikk EU til å tenke nytt i samarbeidet på helseområdet, og Ukraina-krigen har synliggjort sårbarheter og behovet for styrket samarbeid for å møte felles sikkerhetstrusler. Også Norge står overfor disse utfordringene. Det stiller større krav også til oss om å ivareta norske interesser gjennom samarbeid med nære partnere i Europa.

Bærebjelken i Norges forhold til EU er EØS-avtalen. Avtalen omfatter samarbeid på helt sentrale områder som innovasjon og teknologi, informasjonstjenester, transport, energi, elektronisk kommunikasjon, likestilling, statistikk, små- og mellomstore bedrifter, kultur- og mediespørsmål, turisme, sivil beredskap, helse- og forbrukerspørsmål, arbeidslivsspørsmål og sosiale spørsmål. Avtalen sikrer norsk næringsliv tilgang til vårt største marked, med 30 land og rundt 450 millioner personer. Den ligger til grunn for norsk deltagelse i et stort antall EU-programmer. Og den sikrer Norge et regionalt ankerfeste i en verden som endres raskt.

Denne bærebjelken ligger fast, men et EU i rask utvikling krever også at vi evner å tilpasse oss. I større grad enn før møter vi et EU som er opptatt av Europas selvstendige strategiske handlingsevne, av forsyningsikkerhet for kritiske råvarer, av bærekraft og beredskap og av sammenhengen mellom sikkerhet og økonomi. Det gjelder også politikktutviklingen for det indre marked, som EØS-avtalen gjør oss til en del av. Ny politikktutvikling i EU har ofte et omfang som berører både de delene av det europeiske samarbeidet Norge deltar i, og de

delene vi ikke deltar i. Samtidig innebærer vekten på strategisk autonomi at det trekkes et klarere skille mellom land innenfor og utenfor EU.

Oftere enn før møter vi EU-initiativer og programmer hvor vårt eksisterende avtaleverk ikke nødvendigvis avklarer spørsmålet om norsk deltagelse. Det krever at vi selv evner å identifisere hvor viktige norske interesser berøres, og ta stilling til hvordan disse best kan ivaretas. Der dette tilsier at vi er tjent med å delta, er det opp til oss å tydeliggjøre hvordan vår deltagelse er i både Norges og EUs interesse.

Valg til Europaparlamentet sommeren 2024 og overgang til ny Kommisjon vil kunne gi EU nye politiske prioriteringer og retning. Vi må forvente at mye av EU/EØS-samarbeidet vil rammes inn av hvordan vi klarer å komme med inngrep i den nye mandatperioden. Vi vil fortsatt være EUs nærmeste, mest pålitelige partner, og levere på våre forpliktelser. Det innebærer blant annet å redusere det såkalte «EØS-etterslepet», samtidig som vi holder et våkent blikk på ny politikktutvikling.

Ikke minst innebærer det å kjenne vår besøkestid. I 2024 og 2025 begynner arbeidet med å utforme en ny programperiode fra 2028 for nye EU-programmer vi deltar i. Gode, helhetlige og konstruktive norske innspill her vil bidra både til EUs programarbeid og til å sikre norske interesser for deltagelsesvilkår.

Arbeidsprogrammet for EU- og EØS-saker 2024-2025 gir en oversikt over regjeringens hovedprioriteringer og departementenes arbeid i perioden for å sikre at norske interesser ivaretas i møte med EUs politikktutforming.

1 En grønn europeisk giv

Utslippskutt og veien til et karbonnøytralt Europa

Europas grønne giv er EUs sektorovergripende vekststrategi for å nå målet om et klimanøytralt EU innen 2050. EU har nylig skjerpet og videreutviklet sin klima- og miljøpolitikk for å sikre overgangen til en ressurseffektiv sirkulær økonomi som sikrer naturverdier og begrenser forurensing. Nytt og forsterket regelverk følges opp i medlemslandene og på fellesskapsnivå. Regjeringen vil jobbe for gode og rettidige EØS-prosesser, og vil fortsette å følge ny politikk- og regelverksutvikling i EU på prioriterte områder tett. Det skal vedtas et stort antall underliggende rettsakter for å presisere og utdype nylig vedtatt klima- og miljøregelverk, samtidig som arbeidet med å utvikle ny politikk for Europas grønne omstilling fortsetter på EU-nivå.

I 2019 ble EU, Norge og Island enige om å samarbeide om oppnåelsen av våre respektive klimamål for 2030 under Parisavtalen. I dette ligger det at Norge tar del i hele EUs klimaregelverk i perioden 2021-2030. EU vedtok i 2020 å forsterke sitt mål for reduksjon av klimagassutslipp innen 2030 til 55 prosent sammenlignet med 1990. Gjennomføring av regelverkspakken **«Klar-for-55»** skal sikre at dette målet nås. Regjeringen vil videreføre **klimasamarbeidet med EU** og jobber for å avklare om, og i så fall på hvilke vilkår, det reviderte klimaregelverket vil gjøres gjeldende for Norge.

EU skal fastsette et **nytt klimamål for 2040, og prosessen ble påbegynt i EU våren 2024**. I februar 2024 la Kommisjonen frem forslag om å redusere utslippene med 90 prosent. Norge forbereder egen innmeldelse i 2025 av en ny forpliktelse under Parisavtalen for tiden etter 2030. Regjeringen følger tett med på utviklingen i EUs klimaarbeid, gitt vårt nære samarbeid.

Sirkulærøkonomi

Norge støtter opp under EUs **forsterkede produktrammeverk, som en del av arbeidet med å oppnå en mer sirkulær økonomi**. Her står EUs nye økodesignforordning sentralt som et overordnet rammeverk for fastsettelse av kravene til miljømessig bærekraftige produkter, og for å tilpasse produkters livsløp til en klimanøytral, ressurseffektiv og sirkulær økonomi som reduserer avfall. Dette rammeverket vil med få unntak gjelde for alle produkter.

Regjeringen følger også tett med på **nye regelverk innenfor særlig fem prioriterte verdikjeder**, nemlig batterier og kjøretøy, emballasje, elektriske og elektroniske produkter, plast og tekstiler. Verdikjederegelverkene omfatter bærekraft, herunder sosial bærekraft, i hele produktets livsløp. Dette inkluderer hensynet til bærekraft i verdikjeden som finner sted utenfor EU/EØS, som for eksempel utvinning av essensielle metaller for batteriproduksjon. EU jobber nå for å utvikle en rekke underliggende rettsakter, både når det gjelder økodesignforordningen og de prioriterte verdikjedene, som vil ha stor klima- og miljømessig betydning.

Den sirkulære økonomien må utvikles innenfor rammen av et strengt **kjemikalierregelverk**, og de farligste stoffene må tas ut av kretsløpet når avfall skal gjenvinnes til nye produkter. Norge har over tid jobbet for en styrking av kjemikalierregelverket REACH som regulerer produksjon og utslipp av helse- og miljøfarlige

stoffer i produktene vi omgir oss med. Regjeringen vil arbeide for at den nye Kommisjonen får et høyt ambisjonsnivå i kjemikaliepolitikken, som inkluderer en revisjon av REACH.

Nytt EU-regelverk vil også legge til rette for at **forbrukerne kan treffe gode miljøvalg**. Regelverket vil blant annet bidra til at forbrukerne får pålitelig og relevant informasjon om produktenes miljøegenskaper, forhindre villedende miljøpåstander og miljømerking («grønnvasking») og legge til rette for mer reparasjon og ombruk.

Grønn Alliance og industripartnerskap

Grønn Alliance (GA) signert i april 2023 har som mål å fremme grønn omstilling i Norge og EU, både i industri og samfunn, samt sikre norsk deltakelse i europeiske verdikjeder. Norge prioriterer innenfor rammene av GA følgende områder:

- **Energi:** styrke energidialogen mellom Norge og EU, med vekt på områder som CCS, hydrogen og vindkraft til havs.
- **Industri:** Norge signerte i mars 2024 industripartnerskap på bærekraftige verdikjeder for batterier og mineraler (landbasert). Målsettingen er å støtte etablering og utvikling av batteri- og mineral/råvare-verdikjeder i Europa. I tillegg til industripartnerskap med EU, har Norge også etablert bilaterale industripartnerskap med flere sentrale EU-medlemmer som f.eks. Frankrike og Tyskland. Disse tilrettelegger for grønn omstilling og verdikjedeutvikling, samt styrker norsk eksport. Industripartnerskapene kan videre bidra til å styrke Norges muligheter for å påvirke EUs prosesser som har relevans for norsk verdiskaping og norsk næringsliv.
- **Grønn luftfart:** etablere et samarbeid med EU om fremskyndet innføring av null- og lavutslippsluftfart i Europa, slik at de første kommersielle nullutslippsflyene tas i bruk i Norge så snart teknologien tillater det.
- **Grønn skipsfart:** etablere en strukturert dialog med EU om tilrettelegging for grønn omstilling av skipsfarten. Særlig fokus på å realisere flere grønne korridorer for skipstransport med nullutslipp, adressere barrierer knyttet til teknologiutvikling, sikkerhet og kompetanse, samt utvikling av et bindende IMO-regelverk for å begrense spredning av invaderende marine arter ved begroing av skipsskrog.
- **Naturrisiko:** dele kunnskap og bidra til bevissthet om naturrisiko i offentlig og privat virksomhet i Norge og EU.
- **Forskning:** videreutvikle dialogen med EU for å sikre Norge bedre tilgang til tverrfaglige initiativ og initiativ som delvis faller utenfor rammen av EØS-avtalen.

- **Omstilling til lavutslippssamfunn:** etablere et nærmere samarbeid med EU knyttet til samfunnsoppdrag «Klimanøytrale og smarte byer» under Horisont Europa, for å løfte arbeidet med omstilling til lavutslippssamfunn og bidra til utvikling og formidling av kunnskap om aktuelle tiltak og innsatser.
- **Samarbeid utenfor Europa:** etablere et nærmere samarbeid med EU knyttet til internasjonalt klima- og miljødiplomati, norske bidrag til kunnskap og erfaring på lavkarbon-løsninger og fornybar, deling av norske erfaringer i klimaomstillingen (eks. grønn mobilitet) samt mulige innovative finansielle instrumenter. En mulig norsk oppkobling til EUs Global Gateway vurderes.
- **Tropisk skog og avskogingsfrie verdikjeder:** etablere et tettere samarbeid med EU om støtte til utviklingsland for å gjennomføre og overholde nytt europeisk regelverk for avskogingsfrie forsyningskjeder.

Listen over prioriteringer er dynamisk og videreutvikles/oppdateres i samarbeid mellom berørte departementer og koordineres av UD.

EU's arbeid med kritiske råvarer

Norge har store forekomster av kritiske mineraler som vil være viktige for det grønne og digitale skiftet. Gjennom **Grønt industriløft** vil regjeringen bidra til å utvikle europeiske verdikjeder for kritiske råvarer, herunder utvinning, prosessering og gjenvinning. Målet er å sikre involverte parter forutsigbar og stabil tilgang til kritiske råvarer over tid. Regjeringen er i hovedsak positive til ambisjonen i Kommisjonens forslag, og nærings- og fiskeridepartementet arbeider med å følge opp Kommisjonens forslag til **Critical Raw Materials Act (CRMA)** som vil tre i kraft i EU i mai 2024. Norsk posisjon til forordningsforslaget ble utarbeidet sommeren 2023.

Videre følger det av regjeringens mineralstrategi at Norge gjennom internasjonale partnerskap skal styrke rammevilkårene og øke robustheten for norsk mineralutvinning og norsk mineralbearbeidende industri og verdikjedene på dette området. Norges inngåelse av et **industripartnerskap med EU våren 2024** har et særlig fokus på mineraler og råvarer. Regjeringen er også positive til et samordnet samarbeid mellom EU og USA om å sikre verdikjeder for kritiske råmaterialer under paraplyen som ligger i **Minerals Security Partnership (MSP)**, noe som vil kunne være en viktig møteplass for å diskutere utfordringer og mulige felles tiltak.

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med å følge opp Kommisjonens forslag til **Net Zero Industry Act (NZIA)** som er ventet å tre i kraft i EU i løpet av våren 2024. NZIA er en del av EUs grønne industriplan og et sentralt element i EUs tilsvar til den amerikanske klimapakken IRA (Inflation Reduction Act). NZIA handler om å legge til rette for **økt produksjon i Europa av industriprodukter og komponenter som er nødvendige for å sikre fornybar energiproduksjon**. Sammen med Critical Raw Materials Act (CRMA) skal NZIA bidra til økt selvforsyning og redusert importavhengighet i EU av teknologier som er viktige for den grønne og digitale omstillingen og oppnåelsen av klimamålene. Norsk posisjon til forordningsforslaget ble utarbeidet og oversendt EU sommeren 2023. Regjeringen er i hovedsak positive til ambisjonene og innholdet i Net-Zero Industry Act, selv om noen av elementene i forslaget oppleves som utfordrende.

Norge har lang tradisjon for en **kunnskapsbasert, helhetlig og forsvarlig ressursforvaltning** som legger til rette for lønnsom, bærekraftig og forsvarlig kommersiell virksomhet i tråd med havrettens prinsipper. Norge vil innenfor denne rammen bruke sin havkompetanse til å undersøke om utvinning av mineraler på havbunnen kan utføres på en bærekraftig måte som tar hensyn til miljøet. Det legges opp til kunnskapsinnhenting i statlig regi i tillegg til den kunnskapen som skal hentes inn av lisensierte private aktører. Tilgang til nok mineraler er avgjørende for overgangen til lavutslippssamfunnet. Havbunnsmineraler kan bli en ny kilde, forutsatt at utvinningen kan skje på en lønnsom og bærekraftig måte.

Energisamarbeid med EU

Norge er en stor energinasjon, og vårt kraftmarked har i flere tiår vært del av et felles nordisk marked som igjen er integrert i Europa. Norge er den største produsenten og eneste nettoeksportøren av olje og gass i Europa, og det er viktig at vi har ryddige markedsforhold og like konkurransevilkår. Norge er, og vil fortsette å være, en svært viktig **eksportør** av olje og naturgass til Europa.

Regjeringen vil arbeide for at **det nordiske og europeiske samarbeidet på energiområdet** videreføres og styrkes på en måte som er i tråd med Norges interesser som energi- og industrinasjon. Energipolitikken skal sørge for at vi beholder kontroll over alle avgjørelser med betydning for norsk energisikkerhet og for den videre utbyggingen av kraftproduksjon i Norge. Det offentlige eierskapet til vannkraftressursene i Norge ligger fast.

Energiregelverket i EU har gjennomgått en rekke revisjoner de senere år. I tiden omkring 2009 utviklet EU et mer omfattende energiregelverk som blant annet skulle bidra til at energisystemet kunne håndtere økt innslag av fornybar energi, bidra til forsyningssikkerhet, konkurransekraft og oppnåelse av energi- og klimamålene for 2020. Deler av dette regelverket, som fornybardirektivet fra 2009 **den tredje energimarkedspakken, samt bygningsenergidirektivet**, er innlemmet i EØS-avtalen.

Under **«Ren energipakken»**-pakken fra 2018 har EU oppdatert og revidert regelverket, for å legge til rette for å nå EUs energi- og klimamål for 2030. En rekke rettsakter om organiseringen av kraftmarkedet, fornybar energi, energieffektivisering og tiårige energi- og klimaplaner ble vedtatt. Regelverket ble revidert og oppdatert gjennom den såkalte 'Klar-for-55-pakken som ble lagt frem i 2021. EU etablerte i 2022 initiativet **«REPowerEU»** med mål om raskest mulig å bli uavhengig av russisk gass. «REPowerEU» økte ambisjonsnivået for både utbygging av fornybar energi og energieffektivisering, og nye virkemidler og tiltak er blitt lansert.

I 2022 ble også energiinfrastrukturforordningen (TEN-E forordningen) revidert, blant annet i lys av EUs klimalov. Utbygging av energiinfrastruktur for havvind, hydrogen og CO2 av felleseuropeisk interesse er et viktig formål med forordningen, og utbyggingen i Nordsjøen er en viktig del av dette. Tre norske prosjekter for CO2-infrastruktur har fått status som PMI-prosjekter under forordningen, i tillegg til ett hydrogenprosjekt.

EU har revidert **regelverket for gassmarkedet**. Formålet er å legge til rette for et marked for naturgass, fornybare gasser og gass med lave utslipp, samt et marked for hydrogen.

Hydrogen er et viktig politisk satsingsområde i EU. Norge ønsker å bidra til utviklingen av et marked for hydrogen i Europa. Hydrogen produsert med lave utslipp kan bidra til å avkarbonisere flere sektorer.

Regjeringen arbeider nå med en grundig vurdering av de enkelte rettsaktene for å avklare norske posisjoner og ivareta norske interesser.

Norge er Europas viktigste gassleverandør og dekker over en fjerdedel av EUs gassbehov. I EU er naturgass en viktig energikilde til kraftproduksjon, til oppvarming og i industrielle prosesser. EU-landene har et stort importbehov, og vil ha det også i årene fremover. Russlands militære invasjon av Ukraina har hatt store konsekvenser for energimarkedet i EU. Et stabilt aktivitetsnivå på norsk sokkel og så høye leveranser som mulig, er viktig for å styrke energiforsyningsikkerheten i Europa.

Norge vil kunne holde eksporten av naturgass på et høyt nivå de neste 4-5 årene. Etter det vil produksjonen gradvis avta. Nedgangen vil akselerere i 2030-årene, med mindre vi oppdager og utvikler nye ressurser. Det vil være nødvendig å gjøre ytterligere investeringer i årene fremover for å kunne opprettholde leveransene. Dette er initiativer som EU-siden støtter, senest ved felleserklæringen fra 2022 om forsterket energisamarbeid mellom EU og Norge.

Gasskraft til erstatning for kullkraft vil redusere klimagassutslipp i Europa. Gasskraft er også nødvendig for å sikre kraftforsyningen fra kilder som har økende en økende andel variabel fornybar energi, som sol og vindkraft. For å bidra til oppnåelse av klimamålene har EU foreslått et mål der gass brukt i EU på sikt gradvis avkarboniseres, bl.a. ved bruk av karbonfangst og -lagring samt at økende bruk av biogasser og lavkarbonhydrogen.

Etablering av **kommersiell fangst, transport og lagring av CO₂** er viktig for å nå målene i Parisavtalen. Regjeringen vil bidra til å utvikle teknologi for fangst, transport og lagring av CO₂, og legge til rette for en kostnadseffektiv løsning for fullskala CO₂-håndteringsanlegg i Norge som gir teknologiutvikling i et internasjonalt perspektiv. Det norske prosjektet Langskip vil bidra vesentlig til utviklingen av CO₂-håndtering som et effektivt klimatiltak og etablere infrastruktur som kan benyttes av europeisk industri.

Bærekraftig finans

Regjeringen har stilt seg bak EUs mål om å legge til rette for finansiering av **omstillingen til en bærekraftig økonomi**. EU har de senere årene vedtatt flere EØS-relevante regelverksendringer som har som mål å gi aktørene i finansmarkedene bedre tilgang til informasjon om hvordan selskaper påvirker og påvirkes av bærekraftsforhold. Nye regler om selskapers bærekraftsrapportering ble vedtatt i 2022, mens regler om grønne obligasjoner ble vedtatt i 2023.

Klassifiseringssystemet for bærekraftig økonomisk aktivitet (taksonomien) er et sentralt tiltak for å legge til rette for at finansmarkedene kanalisere kapital til lønnsomme bærekraftige aktiviteter og prosjekter. Taksonomien skal på sikt utvides til å dekke flere sektorer og aktiviteter. Finansdepartementet gir i samråd med andre departementer jevnlig innspill til arbeidet i EU med å videreutvikle taksonomien. Målet er å sikre at systemet kan være et verktøy for norske virksomheter som ønsker å finansiere virksomhet som allerede er bærekraftig, eller som ønsker å omstille sin virksomhet i en bærekraftig retning.

EUs offentliggjøringsforordning skal bidra til å forbedre informasjonen som formidles til sluttinvestorer om hvordan bærekraft er tatt hensyn til i investeringsbeslutninger. EU-kommisjonen varslet i desember 2022 en evaluering av forordningen.

Finansdepartementet følger evalueringen av forordningen tett, blant annet gjennom medlemsstatenes ekspertgruppe for bærekraftig finans.

Utdanning, forskning og innovasjon

Utdanning, forskning og innovasjon er grunnleggende for å nå EUs ambisjon om det grønne skiftet. Norge deltar fullt ut i forsknings- og innovasjonsprogrammet Horisont Europa og i programmet for utdanning, opplæring, ungdom og idrett (Erasmus+). Norge bidrar også aktivt i arbeidet med Det europeiske forskningsområdet og Det europeiske utdanningsområdet. Formålet er blant annet å fremme konkurransekraft og et grønt og digitalt skifte. EUs politikk og prioriteringer er i stor grad sammenfallende med prioriteringer i regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning, og deltakelsen i det europeiske samarbeidet støtter opp under nasjonale satsinger. Regjeringen vil videreutvikle samarbeidet med EU innenfor forskning, innovasjon og utdanning.

Norge har sterke **forsknings- og innovasjonsmiljøer** innenfor klima, miljø og energi. Disse miljøene har hatt meget god uttelling i EUs forsknings- og innovasjonsprogram. Klima, miljø og energi er gode eksempler på hvordan norske aktører bidrar til å styrke det norske avtrykket i europeisk politikk. Et annet eksempel er Norges finansiering av nasjonale eksperter, slik som en ny stilling i DG Research and Innovation med fokus på bærekraftig maritim transport i enhet for Clean Transport Transition fra 2024.

Sjømat

Norge er verdens nest største eksportør av **sjømat**. EU-markedet tar nær 60 prosent av Norges samlede sjømateksport, og er dermed uten sammenligning det største markedet for norsk sjømat. Norge er på sin side EUs største sjømatleverandør. Norsk sjømat møter imidlertid fortsatt tollbarrierer og et komplisert system for importkvoter i EU. Høye tollsatser for flere produkter virker begrensende på handelen og mulighetene for bearbeiding av sjømat i Norge. Den nye avtalen mellom Norge og EU om markedsadgang for fisk skal gjennomføres i 2024 og vil bidra til å bedre handelsbetingelsene for visse produkter. Tilrettelegging av økt handel med sjømat vil understøtte viktige målsetninger i EUs grønne giv, herunder målsetningen om mer bærekraftige matsystemer. Regjeringen vil fortsette arbeidet for å sikre best mulig markedsadgang for sjømat på EU-markedet

Mattrygghet

Regelverket på matområdet er i all hovedsak omfattet av EØS-avtalen, mens handelspolitikk overfor tredjeland, landbrukspolitikken og fiskeripolitikken faller utenfor EØS-avtalen. Norsk og europeisk matforvaltning bygger på grunnsynet om at kvaliteten på sluttproduktet er et resultat av de samlede påvirkningene produktet utsettes for i hele produksjonsprosessen. Europakommisjonens **matstrategi «Fra fjord og jord til bord»** fra 2020 bygger på dette grunnsynet og er en viktig pilar i Europas grønne giv. Målet er å redusere miljø- og klimaavtrykket fra matproduksjonen, beskytte innbyggernes helse og sikre levebrødet til de økonomiske aktørene. Strategien skal også bidra til et bærekraftig matsystem og gjennomføring av 2030-agendaen og dens bærekraftsmål, Paris-avtalen og målene i biodiversitetskonvensjonen.

Hele matkjeden er omfattet, også atferdsendring for å fremme sunt og bærekraftig kosthold, forbedret helse og redusert matsvinn. Omstillingen som fra fjord og jord til bord-strategien legger opp til, griper inn i landbruks-, havbruks-, fiskeri-, handels-, klima-, miljø-, ernærings-, folkehelse- og matpolitikken og forsterker behovet for å betrakte at matsystemet i et bredere helse- og miljøperspektiv.

Strategien er bred, og gjennomførte og varslede initiativene dekker områder som både innenfor og utenfor EØS-avtalen. Regjeringen vil vurdere EØS-relevansen nærmere i hvert enkelt tilfelle, og bruke handlingsrommet i EØS-avtalen aktivt for å ivareta norske hensyn og interesser. Store deler av regelverket på matområdet blir direkte berørt ettersom flere initiativer er varslet innenfor EØS-relevant regelverk. Regelverket for det indre marked skal gjennomgå og nytt regelverk skal sikre at produksjon og forbruk vris i en grønn og bærekraftig retning. Dette regelverksarbeidet vil bli fulgt opp på ordinært vis i samarbeid med Mattilsynet.

Mange av tiltakene i **EUs matstrategi** kan få betydning for områder som i utgangspunktet ikke er EØS-relevante, da regelverksinitiativene under denne strategien følger hele verdikjeden. Regjeringen vil gå nøye gjennom dette og ivareta norske interesser. Gjennom tiltakene som er varslet for å stimulere til en mer sirkulær økonomi, vil det komme krav om å dokumentere produktenes bærekraft, inkludert krav som berører produksjonen.

Gjennom Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet deltar Norge i EUs arbeid med **The European Food Security Crisis Preparedness and Response Mechanism (EFSCM)**, som vurderer tiltak for å forbedre samarbeidet mellom offentlig og

privat sektor og evaluerer risikoer når kriser oppstår. Gjennom dette arbeidet har vi blant annet bidratt til opprettelsen og utformingen av «EUs Food supply and security dashboard» som holder oversikt over ulike indikatorer som kan påvirke forsyningskjedene og matsikkerheten i det europeiske markedet.

Transportsektoren

Regjeringen vil jobbe for å nå målene om å redusere klimagassutslippene i transportsektoren, for å nå Norges internasjonale klimaforpliktelser og ta aktivt del i Europas klimaarbeid. På transportområdet gjelder dette særlig regelverkene i «Klar for 55»-pakken, og norske myndigheter jobber aktivt med relevante aktiviteter, fora og regelverksinitiativ knyttet til grønn mobilitet. Kommisjonen la sommeren 2023 frem regelverkspakken

Greening Freight Package, som har fokus på grønnere godstransport på vei og blant annet inneholder forslag til et endringsdirektiv om tillatte vektorer og dimensjoner i kommersiell veitransport. Uttalte mål er å redusere drivstoffutslipp, effektivisere transporten i det indre marked, øke regelletterlevelsen i internasjonal transport og ivareta trafiksikkerheten. Regjeringen støtter insentiver for å øke bruken av mer miljøvennlige tunge kjøretøy, og vil samtidig jobbe for å bevare fleksibiliteten til å kunne ta i bruk visse vogntogkombinasjoner som vi har gode erfaringer med i Norden.

På transportområdet er EUs målsettinger i hovedsak de samme som regjeringens, men **på jernbaneområdet** har regjeringen et annet syn enn EU på konkurranse ved inngåelse av persontogavtaler. Her er regjeringen tydelig på at konkurranse ikke er vårt foretrukne virkemiddel for å få et godt togtilbud, og vi vil fortsette dialogen med DG MOVE med sikte på å få unntak fra kravene til konkurranseutsetting i Norge. Regjeringen vil også jobbe aktivt for å fremme norske interesser og dele informasjon om velfungerende løsninger og utfordringer knyttet til jernbanedrift under krevende klimatiske og geografiske forhold. Regjeringen vil sikre nasjonal kontroll på jernbaneområdet. Dette vil kunne ha strategisk betydning for å sikre opprettholdelsen av grunnleggende nasjonale funksjoner. Videre innebærer det å være oppmerksom på forslag til rettsakter som er innrettet mot sentralisering av vedtaksmyndighet, slik at norske myndigheter ikke mister kontroll på jernbaneområdet, og at velfungerende norske ordninger og et høyt sikkerhetsnivå kan opprettholdes. Dette gjelder særlig for EUs pågående arbeid med å revidere reglene om sertifisering av lokomotivførere, men også ved revidering av reglene om fordeling av infrastrukturkapasitet og sikkerhetsbestemmelser. Regjeringen har bidratt med erfaringer

fra den velfungerende norske ordningen med en sentral fagskole for lokomotivførerutdanningen.

Det transeuropeiske transportnettverket TEN-T omfatter alle transportformer og er ryggraden i det europeiske transportsystemet. Retningslinjene for TEN-T setter krav til standarder på infrastrukturen og når disse skal være gjennomført. Utviklingen av TEN-T er en avgjørende forutsetning for EUs indre marked og er viktig for Norge ettersom et godt utviklet transportnett over grensene gir oss bedre tilgang til våre viktigste handelspartnere og bidrar til bærekraftig og effektiv transport. Regjeringen jobber aktivt med EUs pågående revisjon av TEN-T-retningslinjene og har ved flere anledninger spilt inn norske posisjoner og arrangert høringsmøter. Samferdselsdepartementet er i dialog med Kommissjonen om mulige justeringer i de norske TEN-T-kartene slik at disse er mest mulig oppdatert, blant annet med tanke på den geopolitiske situasjonen.

Norge ligger godt an i europeisk sammenheng til å oppfylle kravene til **ladeinfrastruktur**. Det er i norsk interesse at vi kan kjøre elbilene våre på et sammenhengende nett av ladestasjoner i Europa. Ny forordning om **infrastruktur for alternative drivstoff (AFIR)** omhandler i hovedsak utrulling av ladeinfrastruktur for elbiler. Norge har kommet langt i europeisk sammenheng og har gode erfaringer å bidra med inn mot EU.

Regjeringen støtter EUs arbeid med **strengere CO2-utslippsstandarder for kjøretøy** og mener dette er et godt virkemiddel for å bidra til å oppnå klimamålene og kutte i utslippene fra transportsektoren. EU har de siste to årene vedtatt nye og skjerpede utslippskrav til alle kjøretøykategorier, og selv om regjeringen kunne ønsket enda mer ambisiøse krav, så vil regelverket bidra til å legge til rette for reduksjon av utslippene av klimagasser fra transportsektoren. I 2024 har Kommissjonen varslet at den vil legge frem en melding om en økning i andelen nullutslippsfirmabiler.

EU-regelverket **ReFuelEU Aviation** er nå vedtatt i EU. Dermed har vi fått et felleseuropeisk omsetningskrav til bærekraftig flydrivstoff. Omsetningskravet blir gradvis opptrappet fra 2025. Regjeringen vurderer å harmonisere det nasjonale omsetningskravet til luftfart i Norge med ReFuelEU Aviation.

På **luftfartsområdet** la Kommissjonen høsten 2020 frem et oppdatert forslag til regelverk for det europeiske luftrommet, **Single European Sky (SES II+)**. Dette regelverket legger sterkere fokus på miljøgevinster og effektiv bruk av luftrommet og redusert fokus på kostnadsreduksjoner enn i gjeldende lovgivning. Det har vært betydelig uenighet mellom

Rådet og Europaparlamentet. Regjeringen følger diskusjonene i EU-systemet, og det er en viss optimisme til at et kompromiss kan oppnås i løpet av våren 2024.

EØS-midlene

Regjeringen jobber nå med å forberede forhandlingene med mottakerlandene om neste periodes EØS-midler. Innsats for grønn omstilling vil være ett av tre hovedsatsingsområder. Målrettede tiltak vil omfatte støtte til ren energi, energi sikkerhet, forurensing av luft, vann og jord, karbonfangst og -lagring, biodiversitet og økosystemer, klimatilpasning og sirkulær økonomi, samt lokal og nasjonal forvaltning. Samtidig som privat sektors anerkjennes for sin rolle som en viktig aktør for å realisere grønn omstilling og sikre en bærekraftig økonomi, vil det også bli lagt ned en betydelig innsats gjennom offentlig støtte til innovasjon og næringsutvikling. Fokus vil være på grønn og blå vekst og verdiskaping gjennom utvikling av nye og mer bærekraftige teknologier og produksjonsprosesser, produkter og tjenester. Denne innsatsen knyttes til Norges politikk for grønt industriløft og Grønn Alliance med EU. Flere andre programområder vil også bidra til grønn omstilling, herunder forskning og utdanning, lokal utvikling, kultur, sivil samfunnet, krisehåndtering og beredskap.

2 Et Europa klar for den digitale tidsalder

Digital omstilling

Digital teknologi påvirker hvordan vi lever, kommuniserer og arbeider. Den digitale omstillingen er et av EU kommisjonens seks prioriterte områder, og EUs digitale strategi skal bidra til å sikre den digitale omstillingen for innbyggere og næringsliv. EUs visjon er et menneskesentrert, bærekraftig digitalt samfunn basert på europeiske verdier.

EUs strategi «Det digitale tiåret 2030» (Digital Decade) beskriver en felleseuropeisk visjon for digital omstilling, herunder et sett målsettinger som skal nås innen 2030, knyttet til digital kunnskap, infrastruktur, digital omstilling av næringslivet og digitalisering i offentlig sektor. Regjeringen jobber for at Norge skal være tilknyttet de relevante delene av Det digitale tiåret 2030.

Norge deltar i **Programmet for et digitalt Europa (DIGITAL)** for perioden 2021–2027. DIGITAL er EUs program for digital omstilling og bruk av innovative digitale teknologier i samfunn og næringsliv. Programmet har som mål å etablere EU som en pådriver i den

digitale omstillingen og bygge kapasitet innen fremtidsrettede digitale teknologier som forventes å ha stor betydning for vekst og sysselsetting i Europa de kommende årene. Satsingsområdene i DIGITAL er bruk av digitale teknologier og løsninger, tungregning, kunstig intelligens, cybersikkerhet og avanserte digitale ferdigheter. Programmet er også utvidet til å omfatte en stor satsing på halvlederteknologi (mikrobrikker) gjennom EUs Chips Act. Formålet er å styrke kriseberedskapen og redusere avhengigheten av tredjeland. Regjeringen vil følge opp den videre utviklingen av Chips Act og arbeide for at norske interesser blir ivaretatt ved en eventuell innlemmelse av Chips Act i EØS-avtalen. Regjeringen vil videre prioritere oppfølgingen av DIGITAL og arbeide for at Norge skal få mest mulig igjen for deltakelsen i programmet.

EU vedtok høsten 2022 en ny og banebrytende regulering av digitale plattformsselskaper. Reguleringen består av forordningen om **digitale tjenester (DSA)** og **forordningen om digitale markeder (DMA)**. Målet er å skape trygg samhandling på internett der grunnleggende rettigheter for alle brukere av digitale tjenester er beskyttet, gi større demokratisk kontroll og oversikt over plattformer, redusere risiko for manipulasjon og desinformasjon og sikre like vilkår for å fremme innovasjon, vekst og konkurranse både i EU og globalt. Kommisjonen er gitt en sentral rolle i håndhevingen av regelverket overfor de aller største plattformene og portvokterne, mens medlemslandene skal håndheve regelverket overfor mindre plattformer.

De to forordningene er EØS-relevante og aktuelle for innlemmelse i EØS-avtalen. En eventuell gjennomføring i norsk rett vil bidra til å sikre sluttbrukere og virksomheter i Norge den samme beskyttelsen og de samme rettighetene som ellers i EØS når de bruker digitale tjenester eller driver virksomhet på internett.

Regjeringen fortsetter å følge arbeidet i EU med revisjonen av forordningen om **elektronisk identifikasjon (eIDAS-forordningen)**. Forordningen er gjennomført i norsk rett ved lov om elektroniske tillitstjenester med forskrifter. Formålet med forordningen er å sikre et velfungerende marked og oppnå et passende sikkerhetsnivå for elektronisk identifikasjon og tillitstjenester samtidig som det på visse vilkår er innført en plikt til å anerkjenne elektronisk identifikasjon (eID) og tillitstjenester fra andre medlemsland. Det er oppnådd enighet i Europaparlamentet og Rådet, og det antas at den endelige forordningsteksten vedtas og publiseres i våren 2024.

Regjeringen følger også opp Kommisjonens initiativer for revisjon av **EUs regelverk om viderebruk av offentlige data (åpne data-direktivet)**. Det er satt ned et offentlig utvalg

med mandat om å foreslå et helhetlig regelverk for viderebruk av offentlige data. Utvalget skal ta utgangspunkt i åpne data-direktivet, inkludert gjennomføringsrettsakten om datasett med høy verdi, og dataforvaltningsforordningen. NOU-rapporten skal foreligge 1. juli 2024. En viktig del av EUs arbeid med å legge til rette for dataøkonomien er etablering av felles europeiske dataområder.

Regjeringen vil følge opp arbeidet med **EUs kommende nye regelverk for kunstig intelligens**, KI-forordningen. Forordningen skal sikre at det gjøres tilstrekkelige risikovurderinger og iverksettes nødvendige tiltak mot anvendelser av KI som kan utgjøre en sikkerhetsrisiko. Noen anvendelser skal også forbys. Kommisjonen, Rådet og Europaparlamentet ble enige om innretning på politisk nivå like før jul 2023, og det er forventet at forslaget til forordning vil bli ferdigbehandlet våren 2024. Forordningen antas å være EØS-relevant, og regjeringen arbeider for at den skal kunne bli gjeldende i Norge så snart som mulig etter EU-landene.

Den digitale infrastrukturen er selve grunnmuren i den digitale omstillingen. For å møte EUs mål for 2030 er det behov for betydelige investeringer i digital infrastruktur. Kommisjonen har varslet nye initiativer når det gjelder digitale nettverk og infrastruktur i form av en hvitbok som er ventet i februar 2024 og en «**Digital Network Act**» i 2025. Målet er å fremme felleseuropeiske ekomtjenester og infrastruktur, sikre investeringer i digital infrastruktur og sikre motstandsdyktig infrastruktur (herunder anbefalinger om undersjøiske kabler). Regjeringen vil følge prosessen med Digital Network Act og vil bidra med norske innspill der det er relevant.

Motstandsdyktighet i kritisk infrastruktur

Cyberangrepene øker i omfang og kompleksitet, og er en stadig økende samfunnstrussel. Beskyttelse av kritisk infrastruktur er nødvendige for å ivareta befolkningens og samfunnets grunnleggende behov og befolkningens trygghetsfølelse.

I desember 2020 presenterte Kommisjonen en cybersikkerhetsstrategi og to sentrale rettsakter som digital og fysisk motstandsdyktighet i kritiske enheter, nemlig direktiv om kritiske enheters motstandsdyktighet (CER-direktivet) og direktiv om tiltak for å sikre et høyt felles nivå for sikkerhet i nettverks- og informasjonssystemer i hele Unionen (NIS2-direktivet). Begge direktivene trådte i kraft i EU 16. januar 2023 og stiller krav til sikring av kritiske enheter i angitte sektorer. Direktivene tar utgangspunkt i en tilnærming basert på hele risikospekteret, inkludert både tilsiktede og utilsiktede farer. Hovedforpliktelsene som

direktivene pålegger overfor de kritiske enhetene, er krav om etablering av sikkerhetstiltak og rapportering dersom de blir utsatt for en hendelse som virker inn på leveransen av tjenester. De to direktivene tar sikte på å oppnå en harmonisert, felleseuropeisk tilnærming til beskyttelse av kritiske enheter som leverer samfunnsviktige tjenester og forutsetter en koordinert nasjonal gjennomføring, noe regjeringen legger opp til, med Justis- og beredskapsdepartementet som ansvarlig departement. I arbeidet med vurdering av nasjonal gjennomføring vil regjeringen se på hvordan den nylig vedtatte loven om digital sikkerhet som gjennomfører NIS1-direktivet, skal tilpasses. Norge deltar i samarbeidsgruppene som er opprettet under direktivene, NIS Cooperation Group og Critical Entities Resilience Group.

Den 18. april 2023 la Kommisjonen frem et forslag til forordning om tiltak for å styrke solidariteten og kapasiteten i EU til å oppdage, forberede seg på og reagere på trusler og hendelser innen cybersikkerhet. Forordningen etablerer blant annet et europeisk cybersikkerhetsskjold bestående av et nettverk av nasjonale og grenseoverskridende sikkerhetsoperasjonssentre (SOCer) som skal øke kapasiteten til å oppdage og håndtere trusler, gjennom økt utveksling av opplysninger og drastisk redusere tiden som brukes for å avsløre cybertrusler før de forårsaker omfattende skader og kostnader. Forordningen bygger blant annet på utlysninger i finansieringsprogrammet Programmet for et digitalt Europa (DIGITAL), arbeidsprogrammet for cybersikkerhet 2021-2022, for etablering og kapasitetsbygging av sikkerhetsoperasjonssentre (SOCer). Forordningen er nært knyttet til NIS2-direktivet, og har som mål å utfylle cybersikkerhetsreguleringer som allerede er innlemmet i EØS-avtalen. Regjeringen vil følge EUs videre arbeidet med Kommisjonens forslag.

Norge deltar i samarbeidet innenfor ENISA, **Det europeiske byrået for cybersikkerhet**. ENISA er en viktig pådriver for å øke grunnsikringen i EU, primært gjennom å utforme felleseuropeiske tiltak for å styrke cybersikkerheten. ENISA er en arena for informasjonsdeling og kompetanseutveksling og gir Norge mulighet til å fremme norske synspunkter og påvirke beslutningsprosesser på cybersikkerhetsområdet i EU.

Et annet sentralt samarbeid med Europa skjer gjennom Det europeiske industri, teknologi- og forskningskompetansesenter for cybersikkerhet og nettverket av nasjonale koordineringssentre, et samarbeid som skjer i henhold til kompetansesenterforordningen. Som del av dette har Norge utpekt et nasjonalt koordineringssenter som skal støtte Det europeiske kompetansesenteret (ECCC) i Bucuresti i sitt oppdrag, som er å samordne og

stimulere forskning, innovasjon og kompetanseutvikling innen cybersikkerhet i Europa. Det norske Nasjonalt koordineringssenter til forskning og innovasjon innen cybersikkerhet (NCC-NO), ble etablert 20. desember 2023 som et samarbeid mellom Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Forskningsrådet. Senteret mottar 50% av sine driftsmidler fra EU og har allerede fått godkjent et fullfinansiert prosjekt.

Maskinvare- og programvareprodukter blir i økende grad utsatt for vellykkede cyberangrep. Dette innebærer risiko og økte kostnader for brukere og samfunnet. Produktene kan for eksempel brukes til å få tilgang til nettverk og derigjennom til systemer som er tilknyttet nettverket, eller til å koordinere storskalaangrep. Europakommisjonen la i september 2022 frem et **forslag til regulering av krav til cybersikkerhet i produkter med digitale elementer**. Forslaget skal redusere sårbarheter i produkter som plasseres på markedet i EU/EØS, og sikre at produsentene blir ansvarlige for cybersikkerheten i produktene gjennom hele produktets livssyklus. Forslaget er et viktig bidrag til arbeidet med å styrke cybersikkerheten i EU og utfyller NIS2-direktivet. Det er oppnådd enighet om forslaget i Europaparlamentet og Rådet, og forordningen forventes vedtatt i april 2024. Forslaget er EØS-relevant og aktuelt for innlemmelse i EØS-avtalen og er for tiden til vurdering i EØS EFTA-statene.

Finansektoren er i stor grad avhengig av digitale løsninger og benytter seg i økende grad av tredjepartsleverandører for IKT-tjenester og -utstyr. I tillegg til at kompleksiteten i tjenesteproduksjonen og i kontraktsforholdene med IKT-leverandører har økt betydelig over mange år, opererer mange finansielle foretak og leverandører av IKT-tjenester i flere land. EU har vedtatt et nytt regelverk om digital operasjonell motstandsdyktighet, «**Digital Operational Resilience Act**» (**DORA**), som skal gjelde i EU fra 17. januar 2025. Norske finansmarkedsaktører har lenge vært underlagt regelverk og tilsyn som skal sikre **høy grad av IKT-sikkerhet**. DORA vil gi mer omfattende og detaljerte krav til sikkerhet og beredskap, herunder ved bruk av underleverandører. Regelverket legger også opp til mer omfattende samarbeid på tvers av landegrensene. Finansdepartementet sendte 23. januar 2024 på høring et høringsnotat om behovet for endringer i norsk rett.

Romvirksomhet

EU har hevet ambisjonene på romområdet gjennom iverksettingen **Secure Connectivity/IRIS²**, som er et nytt program for sikker, global bredbåndskommunikasjon. Programmet vil være av betydning for norsk samfunnssikkerhet og beredskap, Forsvaret, samt for utviklingen av norsk romindustri. Regjeringen arbeider for å muliggjøre norsk

deltakelse i programmet, og har siden våren 2023 vært i uformell dialog med Europakommisjonen. Formelle forhandlinger kan starte når Europakommisjonen får et forhandlingsmandat fra Rådet. Fra norsk side ønsker vi å slutføre forhandlingsprosessen så raskt som mulig.

Norge deltar i **EUs romprogram for 2021-2027**. Programmet samler alle EUs tidligere romprogram i et felles program og omfatter blant annet Copernicus (jordobservasjon), Galileo/EGNOS (satellittnavigasjon), GOVSATCOM (sikker satellittkommunikasjon for myndighetsformål).

Regjeringen har startet arbeidet knyttet til norsk deltagelse i **EUs neste romprogram som skal gjelde fra 2028**. En spesiell utfordring er at det over tid har blitt lagt begrensninger på norsk deltagelse i EUs romsamarbeid. Regjeringen har overfor EU påpekt fordelene ved full norsk deltagelse i romprogrammet, at samarbeidet bør utvides, og at EØS-avtalen bør være grunnlaget for fortsatt samarbeid. Det foreslås at det etableres en bilateral dialog mellom Norge og EU. Flere departementer under ledelse av Nærings- og fiskeridepartementet er nå i ferd med å lage en plan for påvirkningsarbeidet frem mot 2028.

European Health Data Space

EU-kommisjonen, Europaparlamentet og Ministerrådet ble 15. mars 2024 enige om innholdet i forordningen om **det europeiske helsedataområdet** («European Health Data Space»). Ved å gjøre helsedata tilgjengelig på tvers av landegrensene i Europa, innenfor rammen av personvernforordningen, sikrer man en bedre helse- og omsorgstjeneste i EU/EØS-landene, et felles marked for helsenæringen, samt bedre forskning og politikkutvikling. Formålet med forordningen er å sikre innbyggerne tilgang til egne helseopplysninger, styrke helseberedskapen og sikre et fundament for sikker tilgang til og bruk av helsedata i EU/EØS. Forordningen vil gi pasienter, helsepersonell, forskere og myndigheter bedre tilgang til og mulighet til å benytte helsedata, samtidig som det legges til rette for et felles indre marked for helseteknologi og digitale helsetjenester. Norge deltar aktivt i flere av EUs prosjekter relatert til utvikling av det europeiske helsedataområdet. Det gjenstår fremdeles formelle runder i EU, før forordningen er endelig vedtatt. Regjeringen følger prosessen, og vurderer konsekvenser for Norge og hvordan forordningen eventuelt skal tas inn i norsk regelverk.

Transportområdet

Digitalisering og bruk av ny teknologi er viktig på **transportområdet**, og Norge har gode erfaringer å bidra med inn mot EU. Det pågår mye arbeid på området i EU; blant annet er revisjonen av direktivet om **intelligente transportsystemer (ITS-direktivet)** nylig ferdigstilt, og innføringen av digitale førerkort på EU-nivå inngår i forslaget om revisjon av førerkortdirektivet. Det jobbes med regelverk som skal legge til rette for mer kundevennlige **reiseinformasjons- og billetteringssystemer for jernbane og kollektivtransport**. Regjeringen vil arbeide aktivt og konstruktivt for å få frem gode felleseuropeiske løsninger på disse områdene, basert på norske løsninger og erfaringer med Enturs nasjonale digitale infrastruktur for kollektivreiser.

Ny teknologisk utvikling er også bakgrunnen for at EU i november 2023 la frem **en ny passasjermobilitetspakke**, som gjelder for alle transportformer – luftfart, bane, vei og sjø. Pakken inneholder blant annet forslag til regelverk som styrker passasjerrettighetene. Formålet er å etablere rettigheter for passasjerer som kjøper multimodale reiser, styrke håndhevingen av passasjerrettigheter og styrke rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen vil arbeide for at et oppdatert regelverk om passasjerrettigheter bidrar til mobilitet for alle, og styrker de reisendes rettigheter slik at klima- og miljøvennlige reiser blir mer attraktivt.

Trafikksikkerhet inngår i EUs satsing på **bærekraftig mobilitet**. I mobilitetsstrategien setter EU mål om en halvering av antall drepte og hardt skadde i veitrafikken fra 2020 til 2030 og nær null trafikkdrepte i 2050. Bruk av ny teknologi, som intelligente transportsystemer, kunstig intelligens og selvkjørende kjøretøy, er viktig for økt sikkerhet på veiene i Europa. Holdningsskapende arbeid knyttet til fart, rusmidler og bruk av bilbelte, førerkort og kjøretøykontroll er også viktig. Regjeringen deler EUs ambisjoner for reduksjon i antall drepte og hardt skadde i Nasjonal transportplan 2022-2033.

Kommisjonen foreslo sommeren 2023 en ny regelverkspakke som skal **fremme trafikksikkerheten** og bidra til at EU kommer nærmere **målet om den europeiske nullvisjonen**. Regelverkspakken består av forslag til revisjon av førerkortdirektivet og direktivet om grensekryssende håndheving av trafikkovertredelser samt forslag til nytt direktiv om tilbakekall av førerrett. Regjeringen følger dette arbeidet tett og jobber aktivt for å medvirke i utviklingen av EU-/EØS-retten på disse områdene. Regjeringen vil følge opp trafikksikkerhetsarbeidet også gjennom andre fora, blant annet gjennom deltakelse i EUs

høynivågruppe for trafikksikkerhet og annet aktuelt regelverksarbeid, herunder oppfølging av det reviderte ITS-direktivet.

En økonomi som fungerer for folk

Arbeidsliv

Regjeringens sentrale mål i arbeidslivspolitikken er å **styrke arbeidstakernes rettigheter** og sikre en **bedre maktbalanse i arbeidslivet**. Regjeringen skal jobbe for å sikre faste, hele stillinger med norske lønns- og arbeidsvilkår, forsterke trepartssamarbeidet og stimulere til økt organisasjonsgrad blant både arbeidstakere og arbeidsgivere. For å oppnå dette vil regjeringen føre en aktiv politikk i EØS-samarbeidet, og utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen til å finne gode og balanserte løsninger for både arbeidsfolk og næringslivet, som ivaretar den norske arbeidslivsmodellen.

EU har den senere tiden tatt mange nye initiativer, både lovgivningsmessige og andre, innenfor rammen av EUs sosiale søyle. Regjeringen støtter EUs intensjon om å styrke den sosiale dimensjonen, men mener det er viktig at de ulike nasjonale arbeidslivsmodellene respekteres. Regjeringen arbeider løpende med å vurdere om og eventuelt hvordan de ulike EU-rettsaktene på dette området skal innlemmes i EØS-avtalen og gjennomføres i norsk rett. I dette arbeidet inngår blant annet forordningen om å opprettelse av **European Labour Authority (ELA)**, som ble innlemmet i EØS-avtalen 8. desember 2023. ELA skal styrke det europeiske samarbeidet knyttet til **grensekryssende arbeidskraft**. Dette vil blant annet understøtte regjeringens strategi mot **arbeidslivskriminalitet**. Videre vurderes gjennomføring av et nytt direktiv om vern av personer som varsler om brudd på EU-lovgivning.

I påvente av at **direktivet om tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår** blir innlemmet i EØS-avtalen, ble det høsten 2023 vedtatt lovendringer for å gjennomføre det i norsk rett for blant annet å styrke beskyttelsen for arbeidstakere med atypisk tilknytning til arbeidslivet. Lovendringene vil tre i kraft 1. juli 2024. EU har siden desember 2021 forhandlet om et forslag til direktiv som skal styrke arbeidsvilkårene for personer som arbeider via **digitale arbeidsplattformer**. Rådet og Europaparlamentet kom til en foreløpig politisk enighet i februar 2024. Direktivforslagets mulige konsekvenser for norsk rett, herunder dets EØS-relevans, er under vurdering i Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Det forventes nye initiativer fra EU om **regulering av fjernarbeid** og **retten til å koble fra digitale verktøyer (the right to disconnect)**. Regjeringen vil følge denne utviklingen tett, i nært samarbeid med arbeidslivets parter. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i forbindelse med dette lyst ut et oppdrag for å undersøke og få mer kunnskap om ulike problemstillinger knyttet til retten til å koble fra, og følger samtidig andre igangsatte forskningsinitiativer knyttet til de aktuelle problemstillingene.

Et ordnet arbeidsliv og kampen mot sosial dumping er viktige for regjeringen, også på europeisk nivå. Regjeringen arbeider for at regelverket på **veitransportområdet** utformes slik at det reduserer mulighetene for misbruk og svindel knyttet til sosiale rettigheter og trafikkikkerhet. Norske myndigheter vil fortsatt arbeide for å styrke samhandlingen med kontrollmyndigheter i andre EU/EØS-land, blant annet gjennom økt kontrollsamarbeid som følge av reglene i Mobilitetspakke 1, som ble tatt inn i EØS-avtalen 18. mars 2022.

I 2022 la Kommisjonen frem en kunngjøring om velfungerende og bærekraftig lokal passasjertransport på bestilling, altså for det meste **drosjer og utleiebiler**. Meddelelsen har vært en del av bakgrunns materialet for det regjeringsutnevnte utvalget som vurderer rammeverket for fremtidig drosjeregulering. Regjeringen ønsker en regulering av drosjenæringen som sikrer gode lønns- og arbeidsvilkår og et godt drosjetilbud i hele landet. Utvalget skal fremme forslag til fremtidig regulering som skal ligge innenfor handlingsrommet i EØS-avtalen.

På **luftfartsområdet** la regjeringen i januar 2023 frem Meld. St. 10 (2022–2023) Bærekraftig og sikker luftfart, som inneholder en rekke tiltak for å ivareta arbeidsvilkårene for ansatte i luftfarten og sikre like konkurransevilkår særlig mellom flyselskaper i det indre marked. Gjennomføringen av tiltakene innebærer at Samferdselsdepartementet deltar løpende i ekspertarbeidet ledet av Kommisjonen, der en klarere forståelse av reglene om utsendte arbeidstakere og lovvalg i arbeidsforhold er sentrale mål. Videre deltar Luftfartstilsynet i det nye samarbeidet i regi av European Labour Authority (ELA), der deling av informasjon om utsendte arbeidstakere mellom nasjonale tilsynsmyndigheter er et viktig tema.

Finansiell stabilitet og velfungerende markeder

Gjennom EØS-avtalen har norsk finansnæring og norske forbrukere tilgang til EUs indre marked, med fri tjenesteyting basert på like rammebetingelser. Norsk finansnæring er viktig for kapitaltilgangen for norsk næringsliv. **EØS-avtalen sikrer at norsk finansnæring**

er en integrert del av EUs indre marked og at norske myndigheter kan delta i felleseuropeisk tilsyn og regelverksutvikling. Det bidrar til å forenkle tilgangen til kapital for norske bedrifter og styrker norske myndigheters evne til å føre tilsyn med foretak som opererer over landegrensene.

Etter finanskrisen i 2008 og 2009 har antallet regelverkstiltak på finansområdet fra Kommisjonen økt markant. Norsk finansmarkedsregulering er i stor grad basert på EØS-regler, som igjen ofte bygger på internasjonale anbefalinger. Regjeringen vil sikre at norske foretak og markeder fortsatt kan ha en velfungerende tilknytning til det indre marked.

EU er i gang med å gjennomføre **evalueringer og revisjoner av sentrale deler av finansmarkedsregelverket.** Fremover er det ventet revisjoner av innskuddsgaranti- og krisehåndteringsregelverket, regelverket for børsnoteringer og makrotilsynsregelverket. I tillegg er det lagt frem forslag til endringer i solvensregelverket for forsikringsforetak, verdipapirregelverket, fondsregelverket og kapitalkravsregelverket for banker. Regjeringen vil opprettholde den norske innskuddsgarantien på minimum to millioner kroner.

Regjeringen følger med på utviklingen i **finansmarkedsreguleringen** i EU, og søker aktiv medvirkning for å ivareta norske interesser. Regjeringen vil fremheve prinsippet om at lik risiko bør reguleres likt. Dette er viktig for å unngå at risikoen bygger seg opp der den er minst regulert, og for å sikre at lik type virksomhet følger de samme regulatoriske prinsippene.

Regjeringen legger særlig vekt på **hensynet til finansiell stabilitet.** Finansiell stabilitet og evnen til økonomisk vekst henger tett sammen. Regjeringen vil blant annet fortsette å påpeke nødvendigheten av nasjonal fleksibilitet i utarbeidelsen av regelverk og krav, inkludert i kravene til egenkapital og likviditet i banker, slik at reguleringen så langt som mulig kan tilpasses det nasjonale risikobildet og nasjonale strukturelle forhold.

Skattelovgivning og EØS-avtalen

Selv om EUs sekundærlovgivning om **harmonisering av skatteregler** ikke er en del av EØS-avtalen, danner EØS-avtalens bestemmelser om offentlig støtte og fri bevegelse rammer for hvordan norsk skattelovgivning kan utformes. Sekundærlovgivningen på skatteområdet er også relevant, fordi det kan gi viktige avklaringer om forholdet mellom fri bevegelse og handlingsrommet for skatteregler som motvirker skatteomgåelse og ivaretar behovet for å beskytte skattefundamentet. Regjeringen vil derfor følge tett og arbeide aktivt med å påvirke utviklingen av EU-/EØS-retten på disse områdene.

Bestemmelsene om offentlig støtte er av stor betydning for norske skatte- og avgiftsregler. I 2021 ble ca. 52 prosent av all offentlig støtte i Norge tildelt gjennom om lag 20 ulike støtteordninger integrert i skatte- og avgiftssystemet.

Regjeringen støtter EUs innsats for å **motvirke skatteomgåelse og uthuling av skattegrunnlaget**, og vil særlig følge med på den videre behandlingen av Kommisjonens forslag til direktiv som skal forebygge misbruk av skallselskap. Videre vil regjeringen følge EUs arbeid med å gjennomføre OECD/G20s Inclusive Frameworks to-pilarløsning for skattlegging av store flernasjonale konsern.

Regionalpolitikk

Nord-Norge er en del av Arktis. I et område med store avstander, lavt folketall og høy strategisk verdi er det internasjonale samarbeidet over landegrensene viktig for utviklingen. Fylkeskommunene har over lang tid utviklet politisk dialog og samarbeid med naboene i finske, svenske og russiske regioner. Samarbeidet med Russland er nå suspendert. Det har store konsekvenser for landsdelen og da spesielt Øst-Finnmark og gjør det ønskelig å styrke samarbeidet med Finland og Sverige. Dette er utfordringer vi deler med flere medlemsland som Finland, de baltiske statene og Polen. Fylkeskommune samarbeider på flere internasjonale arenaer inkludert EUs program for grenseregionalt samarbeid Interreg.

EØS-midlene

Arbeid for sosial dialog og trepartssamarbeid vil være satsingsområder i neste periode med EØS-midler som Regjeringen nå forhandler med mottakerlandene. Dette er viktige verktøy for å sikre arbeidstakers rettigheter og anstendige arbeidsvilkår for alle. Inkludert vil være støtte til innsats for å bekjempe grenseoverskridende arbeidslivskriminalitet. Viktige partnere vil være fagforeninger, arbeidsgiverorganisasjoner, offentlige myndigheter, og sivile samfunnsorganisasjoner.

Innsats for å **styrke kvinners rettigheter og sikre kjønnslikestilling** vil være integrert i samtlige programområder i nye perioden med EØS-midler, herunder kvinners rett til økonomisk deltakelse. Innsatsen vil omfatte målrettet støtte til kvinnelige entreprenører, blant annet gjennom kapasitetsbygging og mentorskap i tillegg til finansiell støtte. EØS-midlene bidrar således til å støtte opp under regjeringens handlingsplan for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling i Norges utenriks- og utviklingspolitikk (2023–2030).

3 Et sterkere Europa i verden

Sikkerhetspolitikk

NATO er grunnpilaren i norsk sikkerhetspolitikk. For regjeringen er det viktig at utviklingen i EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området utfyller **NATO** og bidrar til å styrke det transatlantiske samarbeidet. Det er viktig å unngå en duplisering av NATO. Samtidig er det positivt at Det permanente strukturerte samarbeidet (PESCO), EUs forsvarsfond (EDF) og andre initiativer i EU på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området utvikles på en åpen og inkluderende måte overfor NATO og allierte land som ikke er medlemmer av EU.

Håndteringen fra vestlig side av Russlands angrepskrig mot Ukraina viser at **et nært samarbeid mellom EU og NATO er av avgjørende betydning**. Regjeringen vil bidra til at dialogen og samarbeidet mellom EU og NATO videreutvikles i 2024-2025.

Den forverrede sikkerhetssituasjonen i og rundt Europa har samtidig ført til større oppmerksomhet i EU om **Unionens evne til å ivareta indre og ytre sikkerhet**. EUs sentrale rolle i forbindelse med reaksjonene mot den russiske invasjonen av Ukraina har bidratt til dette. Det har også vært betydelig dynamikk innenfor øvrige deler av EUs samarbeid på det forsvarsmessige- og forsvarsindustrielle området. Dette kommer til syne gjennom iverksettingen av flere nye initiativer, som Space-programmet **Secure Connectivity**, **EDIRPA (European Defence Industry Reinforcement through common Procurement Act)**, og **ASAP (Act in Support of Ammunition Production)**. Kommisjonen legger trykk på iverksetting av initiativene, og utviklingen på det forsvarsindustrielle området ses i økende grad i sammenheng med utviklingen av EUs indre marked. Dette kommer også til syne gjennom etableringen i Kommisjonen av **et nytt generaldirektorat med ansvar for forsvarsindustri og romfart**.

EUs rolle på det sikkerhetspolitiske området skjer i samarbeid med NATO. Det er i norsk interesse å samarbeide med EU og EUs medlemsland for å fremme sikkerhet og forsvar, og justis- og politisamarbeid i Europa. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å styrke det sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet i Europa, innenfor de rammene som ligger i at Norge ikke er medlem av EU. Dette innebærer blant annet avholdelse av årlige sikkerhetspolitiske konsultasjoner og seminarer, løpende informasjonsutveksling med Kommisjonen, Europaparlamentet og Rådet, samt dialog med utvalgte medlemsland. Etter invitasjon vil Norge også fremover delta i EUs krisehåndteringsøvelser.

Det er også økt fokus i EU på militær mobilitet og sikkerhet og sårbarhet i infrastrukturen. Den sikkerhetspolitiske situasjonen gir grunnlag for **nye transportpolitiske prioriteringer**. Øst-vest forbindelsene i Norden – særlig i nord – må styrkes. Fra norsk side følges dette blant annet opp i arbeidet med ny Nasjonal transportplan (NTP) og norske innspill til EUs revisjon av retningslinjene for det transeuropeiske transportnettverket TEN-T.

Deler av Norges **militære støtte til Ukraina** kanaliseres via EUs fond og programmer når dette gir anledning til å yte effektiv militær støtte. Støtten har omfattet finansielle bidrag på 150 millioner kroner og militære instruktører til EUs militære treningsmisjon for Ukraina (EU MAM), samt 250 millioner kroner i støtte til ammunisjon for Leopard 2-stridsvogner gjennom EUs militære materiellstøtteordning European Peace Facility (EPF). Norges instruktørbidrag til EU MAM ble trappet opp i 2023, og dagens høye nivå vil bli videreført i 2024 gjennom å bidra med inntil 100 militært personell til treningsmisjonen.

Krigen i Ukraina har også drevet opp etterspørselen etter forsvarsmateriell i Europa, spesielt etterspørselen etter artilleriammunisjon og missiler. EU har derfor etablert to midlertidige programmer, med sikte på å øke omfanget av **felles anskaffelser (EDIRPA)**, og utvide **produksjonskapasiteten for ammunisjon og missiler (ASAP)**. Flere norske industriaktører har søkt om midler gjennom ASAP, og tildelingen av midler blir offentliggjort i 2024. Formålet er både å utvide produksjonskapasiteten og redusere flaskehalsen. Innenfor EDIRPA gir EU støtte til tre eller flere land som går sammen om anskaffelser av europeisk forsvarsmateriell. Begge instrumenter er lansert som testprogrammer av EU, og dersom de virker etter formålet er det stor sannsynlighet for at de vil forlenges, eventuelt i noe justert form.

Norsk forsvarsindustri er sterkt eksportrettet, med Europa som et betydelig marked. Norge deltar derfor i **EUs forsvarsfond (EDF)**, som er viktig for å sikre adgangen til det europeiske markedet, og kunne delta i utviklingen av relevante forsvarskapabiliteter. EDF er et flerårig EU-program for å styrke og videreutvikle myndighets- og industrisamarbeidet om forskning og utvikling av forsvarsteknologi. EU-støtte gjennom EDF har nå blitt tildelt i to runder, og norske industri- og forskningsmiljøer har mottatt betydelig støtte for deltakelse i en rekke prosjekter. EDF representerer et viktig finansieringstilskudd ved å styrke tidligfase FoU, og prosjektene gir en helt ny mulighet for norske små og mellomstore bedrifter til å ta del i det europeiske markedet. I 2024 vil regjeringen ha særlig fokus på prosjekter med norsk deltakelse, og samtidig koble Norges deltakelse nærmere til den norske investeringsplanen

og ny langtidsplan for forsvarssektoren. EU-kommisjonen vil i 2024 gjøre en interimsvurdering av EDF, et arbeid vi vil følge tett og se i sammenheng med EUs øvrige forsvarsinitiativer.

European Defence Agency (EDA) har en viktig støtte- og implementeringsrolle i svært mange av EUs forsvarsinitiativer, og EDA og NATO har også vedtatt en felleserklæring om økt samarbeid innen kapabilitetsutvikling. Basert på avtalen Norge har med **EDA** legger regjeringen derfor vekt på å videreutvikle samarbeidet med byrået. Norge deltar primært i aktiviteter som bidrar til økt operativ evne, eller hvor norsk forsvarsindustri har relevant kompetanse og produkter. Norge deltar i flere forsknings- og teknologiutviklingsprosjekter, samt programmer innen kapabilitetsutvikling. Norge deltar også i prosjektet om militær mobilitet i tillegg til ulike øvings- og treningsaktiviteter. Et helhetlig og bredt samarbeid med EDA setter Norge bedre i stand til å velge samarbeid innen de områdene som tjener oss best.

EU har åpnet for at tredjeland kan delta i **PESCO**-prosjektet om militær mobilitet, og der deltar Norge sammen med USA og Canada. Prosjektet har som mål å forbedre evnen til å forflytte militære styrker over landegrensene i Europa, et høyt prioritert område både i EU-Nato-samarbeidet og i det intensiverte nordiske forsvarssamarbeidet.

Norge har gjennomført EU-direktivet om **forsvars- og sikkerhetsanskaffelser (forsvarsdirektivet)** i norsk rett i form av forskrift om forsvars- og sikkerhetsanskaffelser (FOSA). Norsk deltakelse i ASAP vil også bli gjennomført i FOSA. Utover dette deltar Norge aktivt i Kommisjonens ekspertgruppe for forsvars- og sikkerhetsanskaffelser. Her diskuteres kartlegging, analyse og videreutvikling av EUs indre marked for offentlige forsvarsanskaffelser. Deltakelsen er viktig både for å få innsikt i hvilken effekt forsvarsdirektivet har hatt på det europeiske forsvarsmarkedet, for å kunne diskutere juridiske problemstillinger med de andre medlemslandene, og for å være oppdatert på utviklingen i EU på dette rettsområdet, noe som er særlig viktig i lys av de anskaffelsesrettslige problemstillingene som av Ukraina-krigen medfører. Regjeringen jobber samtidig med å utforske handlingsrommet i øvrig anskaffelsesregelverk for å raskt kunne øke produksjonskapasiteten og fjerne flaskehalsen i beslutningsprosesser.

EU har hevet ambisjonene i Space, gjennom iverksettingen **Secure Connectivity/IRIS²**, som er et nytt program for sikker global bredbåndskommunikasjon. Programmet vil være av betydning for norsk samfunnssikkerhet og beredskap, for Forsvaret, og for utviklingen av norsk romindustri. Regjeringen arbeider for å muliggjøre norsk deltakelse i programmet,

og har siden våren 2023 vært i uformell dialog med Europakommisjonen. Formelle forhandlinger kan starte når Europakommisjonen får et forhandlingsmandat fra Rådet. Fra norsk side ønsker vi å slutføre forhandlingsprosessen så raskt som mulig, og målet er å ha en avtale klar i løpet av 2024.

Europakommisjonen og EUs utenriktjeneste (EEAS) presenterte våren 2024 en europeisk forsvarsindustriell strategi; **European Defence Industrial Strategy (EDIS)**. Målet er å skape en rød tråd fra kapabilitetsplanlegging via forskning og utvikling til felles anskaffelser. Eksisterende regelverk, forsyningsikkerhet og tilgang til finansiering blir også viktige problemstillinger. EDIS vil sammenfatte og sette i system de mange ordningene og programmene EU etter hvert har fått på plass, som er rettet mot forsvarsindustrien i Europa. EDIS forventes å bane vei for ny politikk på området i årene fremover. Norge bidrar med innspill til utformingen av EDIS, og Regjeringen vil følge aktivt med på ny politikk som kommer ut av dette.

For å ivareta Norges interesser når det gjelder deltakelse i EUs forsvarssamarbeid, vil regjeringen også i 2024-2025 prioritere **dialogen med nærstående EU-land** som Tyskland, Sverige, Finland, Danmark, Frankrike og Nederland. Norges samarbeid med EU på forsvarsområdet må også ses i sammenheng med øvrige flernasjonale samarbeidsordninger i Europa hvor nære EU- og Nato-land er med, inkludert det tysk-ledede *Framework Nation Concept* (FNC), det britisk-ledede *Joint Expeditionary Force* (JEF), det franskledede Det europeiske intervensjonsinitiativet (EI2), samt *Northern Group* og Nordefco. Regjeringen vil fortsette å prioritere deltakelse i disse europa-baserte flernasjonale og regionale samarbeidsordningene.

Styrke evnen til å fange opp og håndtere sikkerhetstruende økonomisk aktivitet

Trusselaktører bruker bevisst ulike økonomiske virkemidler for å få innpass i verdikjeder og det er viktig at myndighetene har mulighet til å fange opp dette og gjøre vurderinger av konsekvensene. I Meld. St. 9 (2022–2023) understrekes det at regjeringen vil at Norge skal jobbe for et tett, forpliktende og forutsigbart internasjonalt samarbeid om nasjonal sikkerhet og motarbeide sammensatte trusler sammen med allierte og partnere, blant annet i NATO og EU. EUs forordning om screening av utenlandske direkteinvesteringer er ikke del av EØS-samarbeidet, men oppkjøp og investeringer i en EØS/EFTA-stat vil kunne få konsekvenser for sikkerheten og den offentlige orden i en EU-medlemsstat, og omvendt.

Det er derfor behov for tett samarbeid med EU om håndteringen av slik sikkerhetstruende økonomisk aktivitet. EU-forordningen har vært gjenstand for en evaluering av Kommisjonen, og både evalueringen og en eventuell justering av regelverk fra EU-hold, følges tett fra norsk side.

EUs høyrepresentant for utenriks- og sikkerhetspolitikk og Europakommisjonen la frem en **strategi for økonomisk sikkerhet** i juni 2023, og ytterligere tiltak i en pakke 24. januar 2024. Strategien beskriver de ulike virkemidlene EU har utviklet de siste par årene for å forsøke å begrense risikoene for europeisk økonomi når det gjelder verdikjeders motstandsdyktighet, beskyttelse av kritisk infrastruktur, teknologilekkasje og risiko for utnyttelse av økonomisk avhengighet eller økonomisk tvang. Regjeringen vil følge med på utviklingen av tiltak og deres eventuelle påvirkning på det indre marked og samarbeidet innenfor forskning og innovasjon.

4 Beskytte den europeiske levemåten

Helseberedskap

EU er vår viktigste partner innenfor helseberedskapen. Regjeringen har besluttet at Norge skal arbeide for full deltakelse i **EUs styrkede helseberedskapssamarbeid**, fortrinnsvis på så like vilkår som EUs medlemsland som mulig.

Norge samarbeider tett med EU på helsefeltet, og dette samarbeidet er særlig viktig i lys av at vi i økende grad står overfor felles sårbarheter og utfordringer. Pandemien og krigen i Ukraina viser hvordan Norge ikke kan møte dette alene. EU løfter frem **strategisk autonomi** som et hovedgrep basert på en erkjennelse av behovet for større grad av kontroll over innsatsfaktorer og verdikjeder.

Helseberedskapssamarbeidet i EU har utviklet seg med rekordfart siden covid-19-pandemien traff Europa. Allerede i september 2020 lanserte Europakommisjonens president ambisjonen om **EUs helseunion**, som er et forsterket samarbeid på helseområdet for å styrke helseberedskapen. Høsten 2021 ble myndigheten for helseberedskap og respons, **Health Emergency Preparedness and Response Authority (HERA)**, etablert. Innen utgangen av 2022 var ytterligere fire regelverk på plass. I disse inngår HERAs særlige fullmakter for å sikre forsyning av medisinske mottiltak i en krise. I tillegg har det europeiske samarbeidet om alvorlig grensekryssende helsetrusler blitt styrket, og EUs smittevernbyrå, **European Centre for Disease Prevention and Control**

(ECDC), og EUs legemiddelbyrå, **European Medicines Agency (EMA)** har fått sine mandater styrket og utvidet.

EUs styrkede helseberedskapssamarbeid har også en betydelig industrikomponent som skal bidra til et motstandsdyktig Europa og **økt strategisk autonomi**.

For Norge har covid-19-pandemien avdekket sårbarheter i den nasjonale beredskapen. Norges deltakelse i det indre marked gjennom EØS-avtalen stiller Norge i en særstilling. Samtidig ga ikke EØS-avtalen Norge tilgang til vaksiner og andre medisinske mottiltak. EØS-avtalen utgjør et viktig fundament, men anses ikke som tilstrekkelig for å ivareta norsk helseberedskap. Derfor arbeides det for en bilateral avtale mellom Norge og EU om full deltakelse i EUs styrkede helseberedskapssamarbeid.

Regjeringen arbeider for å delta i EUs samarbeid om helseberedskap og kriserespons – på så like vilkår som EUs medlemsland som mulig. Dette grepet gjør regjeringen for å sikre en robust og forutsigbar norsk helseberedskap og kriserespons, og for å trygge den norske befolkningen.

Legemidler – bærekraftig legemiddelmarked som sikrer tilgang

Legemiddelfeltet er totalharmonisert i Europa, og Norge er en fullintegrert del av legemiddelsamarbeidet i EU. EU la fram sin **legemiddelstrategi** i november 2020, som er holistisk og dekker hele livssyklusen til legemidler i Europa.

Legemiddelregelverket er fundamentet for europeisk legemiddelindustri. Konkurranssevne er og etablerer systemene som avgjør hvor attraktivt det er for industrien å etablere seg i Europa. Hele den regulatoriske kjeden, fra forskning og utvikling, godkjenning, produksjon og distribusjon til overvåking av bivirkninger omfattes av reglene, i tillegg til alle markedsaktørene og deres aktivitet. Norge fikk forslaget til revidert regelverk fra Kommisjonen våren 2023. Dette regelverket er en oppfølging av EUs legemiddelstrategi og samtidig av EUs industristrategi. Revisjonen av regelverket er så omfattende at det vil ta mange år før det er enighet med EU om pakken.

Tilgang til legemidler, herunder vaksiner, er grunnleggende i et samfunn.

Legemiddelmangel har over tid vært en utfordring både i Norge og internasjonalt, noe som kom tydelig fram i k., Som en følge av dette har forsyningssikkerhet av legemidler fått oppmerksomhet, og arbeidet med legemiddelberedskap har blitt intensivert. For Norge er produksjonsproblemer, avregistrering og et lite attraktivt norsk marked hovedårsaker til

mangelsituasjoner, i tillegg til problemer med distribusjon eller videresalg av legemidler. Revisjonen av legemiddelregelverket inneholder krav til markedsaktørene som skal bidra til styrket forsyningssikkerhet.

Det europeiske legemiddelbyrået (EMA) er i tillegg gjennom nytt regelverk gitt et helt nytt mandat innenfor helseberedskapen. EMA har fått ansvar for å **overvåke forsyningssikkerheten** og bistå med råd og veiledning for å unngå og løse mangelsituasjoner. EMA har aldri hatt en slik rolle tidligere.

Tilgang til rimelige legemidler er en av pilarene i revisjonen av regelverket. Dette er et av områdene som virkelig har blitt holdt frem som eksempel på hvor ubalansert legemiddelmarkedet er. Mange incentivordninger og goder som gis industrien er for gode sammenlignet med det myndighetene får igjen.

Utfordringen for Kommisjonen er at den ikke har myndighet når det gjelder priser og refusjonsordninger. Dette er nemlig nasjonale anliggende for EUs medlemsland. For å løse dette har man fått på plass en ny forordning om **felles vurderinger av relativ klinisk effekt (Health Technology Assessments)**. Forordningen skal sørge for at landene får hjelp i sine nasjonale metodevurderinger av nye dyre legemidler.

EUs helseprogram «EU4Health»

EUs helseprogram, **EU4Health**, gjelder for perioden 2021 – 2027 og er et ambisiøst program med et totalbudsjett på i utgangspunktet 5,3 milliarder euro over syv år, men ble i revisjonen av EUs langtidsbudsjett 1. februar 2024 kuttet med 1 milliard euro som skal gå i tilskudd til Ukraina. Norge bidrar med ca. 1,4 milliarder kroner i hele programperioden. EU4Health og samarbeidene som er utlyst gjennom dette programmet, er eksempler på konkrete tiltak som knytter Norge tettere til EUs samarbeid på helsefeltet.

EU4Health er et økonomisk virkemiddel som EU har etablert for å få til godt samarbeid med både offentlige og private selskaper. Norsk næringsliv og noen spesialiserte utviklingsmiljøer gis mulighet til å søke på utlysninger som gjøres via EU4Health og på den måten få finansiering til innovasjon i Norge.

Programmet skalerer opp EUs innsats på helsefeltet og er et svar på utfordringene som pandemien har avdekket. Covid-19 pandemien har hatt konsekvenser for hele befolkningen og påvirket helsesystemet i landene. EU4Health er innrettet for å støtte oppbyggingen av kriseberedskap, så vel som bærekraftige helsesystemer. EU4Health gir

norske aktører mulighet til å delta i handlingsprogrammer (Joint Actions, Action Grants), faglige nettverk og anbudsprosesser. Helse- og omsorgsdepartementet har gitt Helsedirektoratet i oppdrag å mobilisere og koordinere norsk deltakelse i helseprogrammet, som vil omfatte både næringsliv, organisasjoner og statlige fagmiljøer.

Høyere utdanning

Høyere utdanning og høyere utdanningsinstitusjoner har fått en sentral rolle i arbeidet med å fremme en europeisk livsstil. Med den europeiske universitetsstrategien og rådsrekommandasjonen om tettere samarbeid i europeisk høyere utdanning fra 2022 har EU gitt tyngde til arbeidet med å **styrke samarbeidet mellom høyere utdanningsinstitusjoner i Europa** og **styrke europeiske institusjoners globale rolle**. Norge har deltatt i dette arbeidet. Kommisjonen vil våren 2024 legge frem en høyere utdanningspakke bestående av en melding om en felles europeisk grad og forslag til rådsrekommandasjoner om henholdsvis kvalitetssikring av høyere utdanning og attraktive akademiske karriereveier. Regjeringen vil delta aktivt i det europeiske arbeidet for å styrke samarbeidet i europeisk høyere utdanning.

Grensekryssende kriminalitet

Norge er tjent med felleseuropeiske løsninger på felles utfordringer på justis- og innenriksfeltet. Et tett samarbeid mellom norsk politi og påtalemyndighet og tilsvarende myndigheter i Europa er viktig for å bekjempe **grensekryssende kriminalitet**. Særlig prioriterte områder omfatter samarbeid om bekjempelsen av internettrelaterte overgrep mot barn og unge, vold mot kvinner og vold i nære relasjoner. Regjeringen vil bidra til et forsterket justispolitisk samarbeid i Europa for bedre å kunne bekjempe digital og annen grensekryssende kriminalitet.

Norge har fra 1. mai 2022 innført **et nasjonalt passasjerlistesystem (PNR-system)** som skal bidra til å forebygge, oppdage, etterforske og rettsforfølge terrorhandlinger og annen alvorlig kriminalitet. Regjeringen vil gjennomføre forhandlinger med EU om norsk tilslutning til PNR-direktivet. Slik tilslutning vil gi et større tilfang av PNR-opplysninger og dermed øke muligheten for at PNR-enheten fanger opp opplysninger som er av betydning.

Det er i Norges interesse at EU fortsatt prioriterer å sikre et høyt sikkerhetsnivå, samtidig som individets grunnleggende rettigheter ivaretas. I **bekjempelsen av terror og ekstremisme** vil regjeringen i 2024-2025 prioritere deltakelse i relevante fora og følge EUs

arbeid tett når det gjelder utviklingen i trusselbildet, informasjonsdeling, håndtering av ekstremistisk propaganda på nett og radikalisering.

Regjeringen mottok våren 2024 Ekstremismekommisjonens utredning NOU 2024: 3 *Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet*. Regjeringen vil følge opp med en egen melding til Stortinget om forebygging av ekstremisme. Samtidig utvikler EU sin innsats for **å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme**, og Norge vil jobbe for konstruktiv deltakelse i relevante samarbeidsfora om forebygging av ekstremisme og radikalisering.

Indre sikkerhet forutsetter at grense-, toll- og politimyndigheter har tilgang til **korrekt informasjon til rett tid**. Norge bruker, og deltar i utviklingen av, IT-systemene innenfor Schengen-samarbeidet. Regjeringen har arbeidet aktivt med å ivareta norske interesser i forhandlingene om endringer i grenseforordningen, som forventes vedtatt i løpet av våren 2024.

Europakommisjonen la i november 2023 frem forslag til et oppdatert, moderne og styrket rettslig rammeverk for å **forebygge og bekjempe migrantsmugling**. Forslaget er en oppfølging av Kommisjonens president Ursula von der Leyens 2023 State of the Union-tale, der hun tok til orde for å styrke alle verktøyene EU har til rådighet for en mer effektiv bekjempelse av migrantsmugling, som beskrives som en av EUs største kriminalitetstrusler. Sentralt og Schengen-relevant er et forslag om et direktiv om fastsettelse av minimumsregler for å forebygge og motvirke tilrettelegging av uautorisert innreise, transitt og opphold i Unionen. Forhandlinger om forslaget startet januar 2024.

EU-kommisjonen presenterte 20. juli 2021 en pakke bestående av fire regelverksforslag med sikte på å **styrke EUs regler og innsats mot hvitvasking og terrorfinansiering (AML/CFT)**. Målet med regelverkspakken er å forbedre mulighetene til å oppdage og stoppe mistenkelige transaksjoner og mistenkelige forhold og tette hull i eksisterende regelverk som utnyttes av kriminelle for å hvitvaske ulovlige midler eller finansiere terror gjennom det finansielle systemet. Det ble oppnådd enighet i EU om regelverksforslagene i pakken i desember 2023 og januar 2024. Antihvitvaskingspakken er antatt å være EØS-relevant. Rettsaktene i pakken vil stille krav til myndighetenes aktivitet, blant annet i justissektoren, og kan kreve regelverksendringer under flere ulike departementer.

Regjeringen er opptatt av at **kampen mot økonomisk kriminalitet styrkes**. Det er en fordel også for Norge at EUs innsats mot hvitvasking, terrorfinansiering og tilknyttet

kriminalitet skjerpes, særlig med tanke på at denne kriminaliteten i stor grad er grensekryssende. Samtidig vil regjeringen arbeide for at det norske regelverket blir tilpasset for norske forhold.

Regjeringen vil vurdere deltakelse i alle forslag fra EU om endringer og/eller utvidelser av kriminalitetsbekjempende og grensesikkerhetsfremmende instrumenter og ordninger som Norge allerede deltar i, så lenge det ikke svekker vår nasjonale selvråderett og suverenitet.

Internettrelaterte overgrep mot barn

Utviklingen der internett benyttes til å komme i kontakt med barn og unge for å begå overgrep, er svært bekymringsfull. **Barn og unge skal være trygge på internett.** For å forhindre og bekjempe seksuelt misbruk av mindreårige la Europakommisjonen i mai 2022 frem et forslag som pålegger relevante tjenestetilbydere forpliktelser knyttet til å avdekke, rapportere og fjerne materiale som inneholder seksuelt misbruk av barn, og innhold som har «grooming» av barn til formål. Regjeringen følger de pågående forhandlingene og utreder om en tilsvarende plikt skal innføres i Norge.

Vold mot kvinner og vold i nære relasjoner

Regjeringen fremmer og hegner om Istanbul-konvensjonen som et viktig virkemiddel i det europeiske samarbeidet for å **forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner**. Flere europeiske land som Norge samarbeider med, har reversert ratifikasjon av Istanbul-konvensjonen. EU ratifiserte deler av Istanbul-konvensjonen i 2023, og et nytt direktiv om vold mot kvinner ble fremforhandlet i 2024. Norge har interesse av å følge denne utviklingen i EU tett og vil fortsette å bruke EØS-midlene strategisk for å fremme arbeidet mot vold. Dette inkluderer gjennom satsingen på det multilaterale, tverssektorielle EØS-nettverket «SYNERGY against Gender-based and Domestic Violence», som består av en rekke statlige og ikke-statlige aktører fra Norge og andre europeiske land.

Migrasjon

Tilknytningen til **Schengen-samarbeidet** er Norges viktigste **samarbeidsplattform** med EU på **migrasjonsfeltet**. Landene i Schengen-området har blant annet felles inn- og utreiseregler, visumregler og dokumentasjonskrav og felles regler for bortvisning og retur. Avtalen er **dynamisk**, noe som innebærer at nytt regelverk som er Schengen-relevant, gjennomføres i norsk rett. I henhold til tilknytningsavtalen til Schengen deltar Norge i forhandlingene om nytt regelverk i EUs rådsstruktur. Regjeringen vil arbeide aktivt for å

styrke vår felles yttergrense gjennom å bevare og videreutvikle norsk deltakelse i Schengen-samarbeidet.

Regjeringen tar sikte på å fortsette å bidra til tiltak organisert av **Det europeiske grense og kystvaktbyrået (EBCG/Frontex)**. Frontex gir et viktig bidrag til forvaltningen av Schengen-yttergrenser. En styrket rolle til Frontex på returområdet er videre viktig for å sikre effektiv returforvaltning i hele **Schengen-området**. Regjeringen vil ivareta ansvaret for å kontrollere vår del av den felles yttergrensen i Schengen samt bidra til effektiv kontroll av andre deler av yttergrensen for å sikre at grensepassering inn i Europa foregår i ordnede former.

Reisefriheten innen Schengen-området gjør at Norge blir berørt av asylankomstene til Europa. Derfor er det i norsk interesse at EU-landene mottar, registrerer og behandler asylsøknader på en god måte. Norge står utenfor EUs regelverk på **asylfeltet**, men har valgt å inngå tilknytningsavtaler på særskilte områder. Dette gjelder Dublin-samarbeidet, som regulerer hvilket land som skal være ansvarlig for å behandle en asylsøknad, og det felles fingeravtrykksregisteret Eurodac hvor søkerne blir registrert. EU har vedtatt endringer i regelverket for EASO (*European Asylum Support Office*), som blant annet innebærer at navnet endres til *European Asylum Agency* (EUAA). Norge ønsker å videreføre tilknytningen til asylbyrået og er i dialog med Kommisjonen om dette.

Håndteringen av ulike kriser har vist at det er helt nødvendig at landene i Europa samarbeider om migrasjonshåndtering. Det er oppnådd enighet om en regelverkspakke (**Migrasjons- og asylpakten**) som legger rammene for asyl- og migrasjonshåndteringen i EU. Et sentralt mål med regelverket er å balansere solidaritet til land med migrasjonspress og samtidig tydeliggjøre ansvaret de enkelte land har for blant annet for registrering av personer og for grensekontroll. De nye reglene vil samlet gjøre EUs asylsystem mer effektivt, og bedre kontrollen med yttergrensene, noe også Norge er tjent med. Norge omfattes kun av deler av regelverkspakken, som nærmere beskrevet i vedlegget.

For Norge har det vært viktig å arbeide for deltakelse i relevante **informasjonsutvekslingsplattformer**. Vi har stilt oss villige til å bidra til felles rapportering og gjensidig informasjonsutveksling, også utover Schengen-samarbeidets rammer. Etter norsk syn er denne typen samarbeid en fordel både for EU og Norge når man står overfor felles utfordringer.

Norge støtter opp om **EUs arbeid for å gjennomføre flere returer av personer uten lovlig opphold**, både ved å arbeide mer målrettet med retur opp mot opprinnelsesland og internt i EU og Schengen-området med å samordne returpraksis. EU ønsker en helhetlig tilnærming til migrasjon, som inkluderer økt fokus på **sikkerhetsmessige og utenrikspolitiske aspekter**. Både nye rettsakter i Pakten, og eksisterende mekanismer som Schengen-evalueringer, bidrar til sterkere strukturer i EU og mer effektivt samarbeid med tredjeland.

EU ønsker **økt samarbeid med opprinnelses- og transittland**, for å forebygge irregulær migrasjon, bidra til kapasitetsbygging og retur av personer uten lovlig opphold. EU vil legge til rette for samarbeid om migrasjon med tredjeland som en integrert del av EUs helhetlige relasjoner og de ser ulike politikkområder som handel, bistand, toll og visum i sammenheng med migrasjonspolitikken. Eksempelvis bruker EU visumprosedyrer som et verktøy for å oppnå bedret retursamarbeid fra tredjeland. Norge støtter denne tilnærmingen. Migrasjonsmyndighetene i de fleste europeiske land peker på returpolitikk som det viktigste virkemiddelet for å redusere omfang av irregulære migranter som allerede befinner seg i EU.

Når det gjelder sikkerhetsaspektet ved migrasjon, er det økt bevissthet i EU knyttet til såkalt **instrumentalisering av migrasjon**. Det vil si at aktører i tredjeland har interesse av å bruke migranter som et verktøy mot EU/Schengen. Situasjonen som oppstod på grensen til Belarus vinteren 2021/2022, og grensen til Finland høsten 2023, er eksempler på dette. Ankomstene satte EUs yttergrensekontroll på prøve. Særlig situasjonen på grensen til Belarus viste at EU var villig til å rette betydelig innsats mot andre relevante opprinnelses- og transittland og private aktører, for å møte migrantstrømmene forut for ankomst til EUs yttergrense. I grenseforordningen legges det opp til en presisering av at medlemsstatene i ytterste konsekvens kan stenge grenseovergangssteder i slike tilfeller. Dette er en viktig problemstilling for Norge som et av landene som ligger langs EUs yttergrense mot øst.

Styrking av migrasjonshåndteringen i Europa vil være et prioritert område i neste finansieringsperiode for EØS-midlene. Sentrale mål vil være å bedre kvaliteten og kapasiteten i forvaltningen og gjennom dette bidra til at asylsøkerne møter et system i tråd med EUs rettsprinsipper for asylsaksbehandling og mottaksstandard i aktuelle mottakerland. Viktige partnere for gjennomføringen av programmet vil være myndighetene i aktuelle land, sivilsamfunn og internasjonale organisasjoner.

Migrasjons- og asylpakten inneholder en egen **Handlingsplan for integrering og inkludering (2020–2027)**. EU-kommisjonen gjennomfører en midtveisevaluering av handlingsplanen i 2024, der Norge også deltar med innspill. Innenfor rammen av EUs midlertidige beskyttelsesdirektiv *Temporary Protection Directive* som er forlenget til 2025, har Europakommisjonen, som en følge av flyktningssituasjonen etter Russlands invasjon av Ukraina, fremlagt en 10-punktsplan som skal sikre sterkere europeisk koordinering av arbeidet med å ta imot mennesker på flukt fra Ukraina. Norge vil fortsatt delta i samarbeidsfora om integrering av ukrainske flyktninger, og av migranter og flyktninger generelt. Norge vil også bidra til styrket samarbeid om integrering i Europa gjennom EØS-midlene, hvor integrering er tatt inn som tematikk for den nye perioden.

EUs ordning for sivil beredskap

EUs ordning for sivil beredskap (Union Civil Protection Mechanism – UCPM) er et av EUs langtidsprogrammer som Norge deltar i. Ordningen er EUs viktigste grunnlaget for sivil katastrofeinnsats og annet samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid. Konkret innebærer det blant annet at deltakerstatene stiller ressurser til rådighet for kriserammede stater, både i og utenfor Europa. UCPM har som målsetting å styrke samarbeidet mellom medlemslandene når det gjelder forebygging av hendelser, beredskapsarbeid og hendelses- og krisehåndtering. Det å ha godt koordinerte responskapasiteter på europeisk nivå betyr at rammede land har ett kontaktpunkt for å be om europeisk bistand. Videre sørger denne ordningen for at ekspertise og kapasiteter er forberedt og samtrent, noe som gir en sterkere og mer enhetlig felles respons. Justis- og beredskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for norsk deltakelse i EUs ordning for sivil beredskap, og har ansvar for inkludering og dialog med andre relevante departementer. Den daglige forvaltningen av ordningen ivaretas av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Norge bidrar med flere beredskapskapasiteter. Norwegian Emergency Medical Team (NOR EMT) er meldt inn som kapasitet til **EUs sivile beredskapsmekanisme**. Norge er også vertskap for en luftambulansesom skal brukes til transport av pasienter med alvorlige smittsomme sykdommer mellom land i Europa, som en rescEU kapasitet. Når luftambulansen ikke er på oppdrag for EU, inngår flyet i nasjonal luftambulansetjeneste. Det er samfunnsøkonomisk mer lønnsomt med en **felleseuropeisk beredskapsordning** enn at enkeltstater skal bygge egen beredskap for alle typer mulige hendelser, og ordningen anses som et viktig sikkerhetsnett for norsk samfunnssikkerhet og beredskap. RescEU-kapasiteter etableres fortløpende i ordningen, og norske myndigheter vurderer

hvorvidt Norge bør være vertsland for flere av de aktuelle kapasitetene. Oppbyggingen av kapasiteter bidrar til å styrke norsk og europeisk beredskap.

5 En styrking av europeisk demokrati

Demokratiske verdier, rettsstatens prinsipper og grunnleggende rettigheter utfordres av autokratiske og illiberale krefter og stemninger i dagens Europa. I tillegg til arbeidet gjennom EU og EØS, vil Norge arbeide med å fremme demokrati i Europa gjennom den nyopprettede komiteen for demokrati (CDDEM) under Europarådet.

Rettigheter, likestilling og ikke-diskriminering

Kommisjonen, Europaparlamentet og ledende EU-land har samlet seg om flere tiltak for å imøtegå den negative utviklingen når det gjelder diskriminering av og vold mot sårbare grupper og minoriteter.

Å sikre grunnleggende rettigheter, likestilling og ikke-diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, religion, seksuell orientering (LHBTIQ), funksjonsevne og alder er derfor prioriterte innsatsområder og legges til grunn for Europakommisjonens arbeidsprogram, EUs handlingsplaner og flerårige programsamarbeid for budsjettperioden 2021-2027.

Demokrati, kultur og ytringsfrihet, utøvende kunst og kulturuttrykk

Et mer politisk styrt kulturliv reduserer spilleromet for kulturaktører og truer den frie utøvende kunst, presse- og ytringsfriheten og historiefremidling i enkelte deler av dagens Europa.

EUs strategiske rammeverk for kultur (2019–2024) anerkjenner den frie kunst- og kultur-utøvelses samfunnsbyggende rolle når det gjelder å fremme demokratiske verdier som inkludering, mangfold, likestilling og aktiv samfunnsdeltakelse, som også ligger til grunn for EUs kultur og medieprogram **Kreativt Europa (2021–2027)**. EUs flerårige program for kultursamarbeid Kreativt Europa har dessuten som formål å utvikle og fremme europeisk kulturelt og språklig mangfold og øke konkurransevnen og det økonomiske potensialet i de kulturelle og kreative sektorene.

Bodø er Europeisk kulturhovedstad i 2024, og vil utgjøre en arena for fremme av kulturelt mangfold og demokratiske verdier i Europa.

Medier, mediefrihet og mediemangfold

En viktig forutsetning for demokratiet i Europa er uavhengige og frie medier. EU har de siste årene økt sine aktiviteter på mediefeltet og tilgrensende områder. Formålet med initiativene har blant annet vært å øke innsatsen for kritisk medieforståelse og bekjempe desinformasjon samt å sikre mediefrihet og mediemangfold. Et viktig initiativ er blant annet **EUs mediefrihetsforordning (EMFA)**, hvis formål er å sikre mediemangfold og medienes uavhengighet i Europa. EMFA har referanser til European Democracy Action Plan.

Regjeringen har som ambisjon å føre en **aktiv europapolitikk** og vil fortsette å spille en konstruktiv rolle i de av EUs samarbeidsfora for likestilling, kultur og medier hvor Norge er representert.

EØS-midlene

Forsvar av demokrati og rettsstatens prinsipper er et vesentlig element i norsk europapolitikk. I utkast til avtale med EU om en ny periode med EØS-midler er fremme og forsvar av rettsstaten og demokrati ett av tre overordnede tematiske satsingsområder sammen med det grønne skiftet og inkluderende samfunn. En rekke programområder vil inkorporere ulike elementer som vil styrke satsingen på å fremme og forsvare demokratiske verdier. Dette inkluderer blant annet områder innen justissektoren, bekjempelse av alvorlig kriminalitet, forskning og utdanning, helse kultur, asyl- og migrasjon, integrering, beredskap, lokal utvikling og sosial dialog. Gjennom etablering av et eget fond for **støtte til sivilsamfunnet**, som utgjør 10 prosent av midlene totalt, vil satsingen på sivilsamfunnet styrkes. Det opprettes også et eget fond for samarbeid med internasjonale organisasjoner som vil bidra til å løfte fokus på tema som anti-diskriminering, rettsstatens prinsipper, vold mot kvinner, tiltak mot korrupsjon, samt grensekryssende kriminalitet og informasjons manipulering.

I tillegg til en økt synliggjøring av demokratiske verdier i programarbeidet er det også lagt inn tydelige krav til **respekt for grunnleggende verdier** som én forutsetning for å motta midler. I regelverket vil det bli innført mekanismer som gjør det mulig å tilbakeholde midler der det er fare for at brudd på grunnleggende demokratiske verdier og menneskerettigheter vil hindre måloppnåelse.

6 Ukraina

Norges støtte til Ukraina

Å sikre Ukrainas evne til å videreføre motstandskampen mot Russland er en sikkerhetspolitisk hovedprioritering for Norge, og dermed også en Europapolitisk prioritering. Dette fordrer effektivt internasjonalt samarbeid. EU er en nøkkelaktør i dette bildet. Som en nær og likesinnet partner med betydelige ressurser er det forventninger til Norges evne til å bidra og samvirke med EU og europeiske allierte.

Norge bidrar gjennom **Nansen-programmet** med 75 milliarder kroner i perioden 2023-27. Meld. St. 8 (2023–2024) slår fast at dette skal skje i nært samarbeid med andre givere og i tråd med ukrainske behov. EU gir omfattende støtte til Ukraina. Den nylig vedtatte *Ukraine Facility* vil gi 50 milliarder euro i sivil støtte i perioden 2024-2027. EU er også en stor giver av humanitær og militær støtte. I desember 2023 besluttet Det europeiske råd å åpne medlemskapsforhandlinger med Ukraina og Moldova. Ved et eventuelt EU-medlemskap vil Ukraina bli part i EØS-avtalen.

Gjennom å støtte **Ukrainas gradvise integrasjon i det indre marked** forbereder vi Ukraina for fremtidig deltakelse i EØS. Det vil gi nye rammer for Norges samarbeid med Ukraina på mange områder, både for enkeltmennesker, for næringslivet og på myndighetsnivå. Norges støtte til Ukraina hadde allerede før Russlands fullskala invasjon i 2022 som et mål å fremme Ukrainas europeiske integrasjon. Støtten skulle bidra til reformer, korrupsjonsbekjempelse og byggingen av en demokratisk rettsstat. Disse målene videreføres med Nansen-programmet. De samsvarer med målene for Ukrainas reformarbeid knyttet til landets EU-tilpasning. Ukrainas status som EU-kandidatland siden juni 2022 og beslutningen om åpning av medlemskapsforhandlinger i desember, krever at reformarbeidet intensiveres. Ukrainas reformarbeid vil understøtte Nansen-programmets måloppnåelse.

Norges samarbeid med EU i Ukraina

Norge deltar i dag på flere av EUs **møtearenaer** hvor håndteringen av situasjonen i Ukraina og nabolandene drøftes. Særlig viktig er *Integrated Political Crisis Response* (IPCR), som er EUs ministerråds mekanisme for koordinering og informasjonsutveksling i tverrsektorielle kriser. Norge har sluttet opp om EUs **sanksjoner** mot Russland etter hvert som disse er trappet opp. **Energireform** er en viktig del av EUs reformpakke og et område

der Ukraina ønsker norsk støtte. EU har satt i gang en rekke tiltak for å **styrke og beskytte ukrainsk kultur og kulturarv**, blant annet gjennom EU-programmet Kreativt Europa, der Norge deltar. Norge ved Samferdselsdepartementet deltar i *Solidarity Lanes*-nettverket, Europakommisjonens handlingsplan for transport til og fra Ukraina. Norge gir også økonomisk støtte til dette initiativet gjennom Verdensbanken. Norge deltar dessuten i dialoggruppen om ansvarliggjøring for Ukraina, som er etablert av Ukraina, Den internasjonale straffedomstolen og EU. Gruppen skal fremme dialog på tvers av nasjonale, regionale og internasjonale initiativer for **ansvarliggjøring og dokumentasjon** og for å identifisere muligheter for samhandling. Videre har Norge sammen med 14 andre land nylig blitt deltaker i Europols *Operational Taskforce Ukraine*, et initiativ som vil bidra til koordinering av **bevisinnhenting** rundt sentrale gjerningspersoner. En del av Norges militære støtte til Ukraina kanaliseres via EUs fond og programmer der hvor dette gir merverdi. Dette omfatter blant annet finansiell støtte og instruktører til trening av ukrainsk personell, finansiell støtte til anskaffelse av ammunisjon, men også deltakelse i EU-programmene for økt ammunisjonsproduksjonen i Europa.

Ukrainas mål om EU-medlemskap forutsetter etterlevelse av de såkalte København-kriteriene. Disse omfatter krav om demokratisk styresett, en fungerende rettsstat og respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Effektiv korrupsjonsbekjempelse vil være en grunnleggende forutsetning for europeisk integrasjon. Utformingen av norsk støtte vil bli tilpasset ukrainske målsetninger.

Krigen i Ukraina har medført den **største mobiliseringen av ressurser** innenfor rammen av **EUs ordning for sivil beredskap (UCPM)** siden ordningen ble opprettet i 2001. I løpet av de første månedene av krigen etablerte EU et stabilt logistikkapparat for levering av akutt humanitær bistand til krigsrammede i Ukraina. Ved utgangen av 2023 er det via UCPM levert anslagsvis 100 000 tonn materiellbistand til Ukraina fra deltakende land. Dette utgjør den desidert største UCPM-operasjonen noensinne. Med over 5000 tonn, er Norge en betydelig bidragsyter. I tråd med Nansen-programmets prioriteringer vil Norge fortsette å yte materiell- og medisinsk bistand til Ukraina gjennom UCPM basert på ukrainske behov.

Ukraina ble fullverdig medlem av EUs sivile beredskapsmekanisme (UCPM) våren 2023. I tillegg ble Ukraina assosiert medlem av EUs helseprogram (EU4Health) i juli 2022, som skal bidra til bedre responskapasitet og fremtidsrettet gjenoppbygging av landets helsesystem.

Medisinsk evakuering

Innenfor rammen av UCPM har Norge siden våren 2022 bidratt med **medisinsk evakuering («medevac»)** av ukrainske pasienter til Norge. Siden august 2022 har Norge i tillegg tilbudt faste flyvninger til andre europeiske land for medisinsk evakuering av ukrainske pasienter. Norge har med sitt internasjonale lederskap i evakueringen av ukrainske pasienter høstet stor anerkjennelse fra Europakommisjonen.

Per i dag er Norge alene om å tilby **fast luftbåren medisinsk evakuering** på vegne av andre europeiske land. Mange land har kapasitet for sykehusbehandling, men ikke mangler egnede transportmuligheter. Medisinsk evakuering bidrar til å avlaste helsetjenesten i Ukraina. I midten av desember 2023 hadde Norge transportert over 2000 ukrainske pasienter og pårørende til norske og europeiske sykehus. Samarbeidet er en viktig innsats i Nansen-programmet. Det er forventet at behovet for medisinsk evakuering av ukrainske pasienter vil vedvare. Norge har derfor etter anmodning fra EU forpliktet seg til å tilby transportkapasitet for medisinsk evakuering til og med november 2024.

Norge tar imot medevac-pasienter etter en konkret vurdering av behandlingsskapasitet og pasientens behandlingsbehov, og Norge er blant de landene som har behandlet flest pasienter.

Norske sykehus og andre helseaktører bidrar også med **donasjoner av legemidler og medisinsk utstyr** til Ukraina, hovedsakelig gjennom UCPM. Helsesektoren har så langt donert over 63 tonn legemidler, i tillegg til betydelige mengder medisinsk utstyr, ambulanser og ambulansebusser. Norge har i tillegg bistått med medisinsk ekspertise på bakken og med evakuering av pasienter. Donasjoner og kapasiteter fra Norge finansieres gjennom humanitær bistand i tilknytning til krigen i Ukraina. Norge står sammen med EU og Europa om å gi kritisk bistand og hjelp til Ukraina.

Flyktninger fra Ukraina til Norge

Russlands krig mot Ukraina har ført til at over 6 millioner mennesker har flyktet fra landet. Av disse har mer enn 73 000 ukrainere søkt om beskyttelse i Norge siden 24. februar 2022 (per februar 2024). I likhet med EU, gir Norge **midlertidig kollektiv beskyttelse** til fordrevne fra Ukraina. På denne måten bidrar vi solidarisk innenfor det europeiske fellesskapet med å avlaste Ukraina i en kritisk situasjon for landet. Norge deltar også i et felleseuropeisk initiativ for å avhjelpe Moldova med flyktninger fra Ukraina som oppholder seg i landet, og har tilbudt å overføre 500 flyktninger til Norge. Norge er i dag fast deltaker

på flere av EUs møtearenaer hvor håndtering av flyktninger fra Ukraina diskuteres. De viktigste er EUs rådsmøter på justis- og innenriksområdet og EUs solidaritetsplattform for Ukraina, som er Europakommisjonens forum for byrdedeling og samordning.